

XVI. YÜZYILDA KÜTAHYA SANCAĞI'NDA YERLEŞME VE VERGİ NÜFUSU

Doç. Dr. M. ÇETİN VARLIK *

XVI. yüzyılda Kütahya Sancağı'ndaki yerleşme merkezlerini tapu-tahrir defterlerinde bulmak mümkündür. 1534 tarihlerindeki defterlerdeki bilgilere göre ¹, Kütahya Sancağı'nda 10 nefsi-² şehir, 2 kasaba, 4'ü gebran r'i yahudi olmak üzere toplam 91 mahalle, 1071 köy ve 274 mezraa bulunmaktadır.

	<u>Köy</u>	<u>Mezraa</u>
Kütahya Kazası ³	383	153
Lazkiye (Denizli) Kazası ⁴	137	34
Şihlu (Işıklı) Kazası ⁵	112	17
Uşak Kazası ⁶	99	15
Eğrigöz (Emet) ve Simav Kazası ⁷	135	22
Honaz Kazası ⁸	23	12
Güre ve Selendi Kazası ⁹	31	6
Kula Kazası ¹⁰	84	4
Homa (Gümüşsu) Kazası ¹¹	76	11

* Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Anabilim Dalı.

¹ BA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), Tapu 438, s. 1-98.

² Nefs tabiri genellikle şehir ve kasaba için kullanılmaktadır (Suraiya Faroqhi, "16. yüzyılda Batı ve Güney Sancaklarında Belirli Aralıklarla Kurulan Pazarlar", trc. Melek Eğilmez, Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar, *Gelişme Dergisi*, 1978 Özel Sayısı, s. 71, not 52, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Yayını), Nitekim 1534 tarihlerindeki tahrir defterlerinde, Anadolu Vilayeti Muhasebesi başlığı altında "Nefs-i şehir ve kasabat 154" diye yazılmıştır. (BA, tapu 438, s. 1).

³ BA, Tapu 438, s. 1-46.

⁴ BA, Tapu 438, s. 47-56.

⁵ BA, Tapu 438, s. 56-63.

⁶ BA, Tapu 438, s. 63-70.

⁷ BA, Tapu 438, s. 71-80.

⁸ BA, Tapu 438, s. 81-83.

⁹ BA, Tapu 438, s. 83-86.

¹⁰ BA, Tapu 438, s. 86-92.

¹¹ BA, Tapu 438, s. 93-98.

Bu şekilde genel bir bilgi verdikten sonra değişik tarihlerde yapılmış tahrirlere göre Kütahya Sancağı'nın durumunu inceleyelim:

A tahriri dediğimiz II. Bayezid devrine (1481-1512) ait tahrir defterinin baş kısmı eksik olduğu anlaşılmakta olup doğrudan Simav diye başlamaktadır¹².

1 - K ü t a h y a K a z a s ı Altuntaş Nahiyesi:

XVI. yüzyıla ait tahrir defterlerinde nahije olarak kayıtlı bulunmaktadır. B tahriri dediğimiz 1520 tarihlerindeki mufassal defterde nefs-i Altuntaş¹³, 52 hâne, 7 kara, 12 mücerred, 1 imam, 2 hatîb ve müezzin, 5 meremmetci ve pîr, 2 muhassıldan meydana gelmektedir¹⁴ ve vergi hâsılı 4.989 akçadır¹⁵. C tahriri dediğimiz 1534 tarihlerindeki icmâl defterinde 45 hâne, 16 mücerred, 1 hatîb, 1 müezzin, 1 ferraf-ı câmi, 8 meremmetci-i câmi, 2 muhassıl, 5 pîr, 3 sâhib-i berat, 1 yaya başı, 1 mazûl sipahi, 2 ma'lûl, 1 divâne, 1 lâl olup, hâsılı 4978 akçadır¹⁶. D tahriri dediğimiz 1571 tarihli mufassal defterde de 139 hâne, 1 mücerred kayıtlı¹⁷ olup hâsılı 13.732 akçadır¹⁸.

Altuntaş'ta hinta (buğday), şair (arpa), alef (yulaf) gibi tahılların yetiştirildiği ve bahçe ve bostan ziraati yapıldığı kaydedilmektedir¹⁹.

Bugün Kütahya'nın bir ilçesi olan Altuntaş'ın merkez nüfusu 1980 sayımına göre 3306'dır²⁰.

Aslanapa nahiyesi:

1534 tarihlerindeki icmal defterinin Kütahya Livası sonundaki vakıf kayıtlarında Aslanapa Germiyan-oğlu Yakup Çelebi'nin vakıfları arasında zikredilmektedir²¹.

¹² BA, Tapu 45, s. 1 Bu defterlerin mahiyeti hakkında bkz. M. Ç. Varlık, "XVI. yüzyıl Osmanlı idari teşkilatında Kütahya", *Türklük Araştırmaları Dergisi*, c. 2. (s. 205 v.d.), İstanbul 1986 (Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi)

¹³ BA, Tapu 49, s. 141-142

¹⁴ Bu tabirler hakkında bkz. reyadan alınan vergiler kısmı.

¹⁵ BA, Tapu 49, s. 141-142.

¹⁶ BA, Tapu 438, s. 30.

¹⁷ TKGMA, (Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi) nu. 47. Bu defterde vergi mükellefleri, muafklar ve mücerredlerin isimleri mufassal defterlerin özelliklerine göre ayrı ayrı yazılmış, fakat sonunda topluca rakamlar verilmemiştir, biz bunları ayrı ayrı sayarak bu rakamları elde ettik..

¹⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 63b, 66b-67b.

¹⁹ BA, Tapu 49, s. 141-142; TKGMA, nu. 47, vr. 67a-b.

²⁰ Genel Nüfus Sayımı, İdâri Bölünüş 1980, Kütahya maddesi, s. 5.

²¹ BA, Tapu 438, s. 102.

C tahriri dediğimiz bu defterde 40 hane, 10 mücerred, 5 pîr-i fânî kayıtlı olup, Öyük karyesi ile birlikte hâsılı 6.162 akçadır²². Kanunî devrine ait h. 949/1542 tarihinden önce yapıldığı anlaşılan mufassal evkaf defterinde 60 hâne, 2 mücerred yazılmış olup, hâsılı 6.181 akçadır²³. 1571 tarihli mufassal evkaf defterinde de Yakub Çelebi'nin vakıfları arasında zikredilmekte ve hâsılı 6.166 akça²⁴ olarak kaydedilmektedir.

Aslanapa'da buğday, arpa, burçak yetiştiği görülmektedir²⁵.

Aslanapa bugün Kütahya'ya bağlı bir bucak olup, 1980 sayımına göre merkez nüfusu 2049'dur²⁶.

XVI. yüzyılda Kütahya kazasına idârî bir terim olarak bağlı olan nahiyeler²⁷, Altuntaş, Aslanapa, Geriz, Kalınvıran, Kavak, Çukurca, Tavşanlı, Sazanos, Yalak ve Yoncalıdır.

Kütahya kazasına bağlı olan her iki nahiyeye hakkında bir fikir edindikten sonra, XVI. yüzyılda merkez kazaya bağlı köylerin bazıları hakkında bilgi verelim:

Köyler

Akçamescid, tabi-i Kütahya

1520 tarihlerindeki B tahririne göre 10 hâne, 2 kara, 6 mücerred, 2 pîr nüfuslu olup, hâsılı 2.210 akçadır²⁸. 1534 tarihlerindeki C tahririnde 17 hâne, 5 mücerred, 1 meremmetci, 1 pîr olup, hâsılı 1.974 akçadır²⁹. 1571 tarihli D tahririnde 42 hane, 1 mücerred olup, hâsılı 3.841 akçadır³⁰. Bu köyde XVI. yüzyılda başlıca buğday, arpa, yulaf yetiştirildiği görülmektedir³¹. Bugün Kütahya merkez ilçeye bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre nüfusu 175'tir³².

Akkilise (Bugünkü Gökçeyurt) tabi-i Kütahya

²² BA, Tapu 438, s. 102.

²³ BA, Tapu 369, s. 198.

²⁴ TKGMA, nu. 560, vr. 145b-146a.

²⁵ BA, Tapu 369, s. 198; TKGMA, nu. 560, vr. 146a.

²⁶ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya maddesi, s. 4.

²⁷ T. Gökbilgin, Nahiyeler, I, c. IX, s. 38; N. Göyünç, XVI. Yüzyılda Mardin Sancağı, İstanbul 1969, s. 38, not 12; H. İnalçık, "Adâletnâmeler", Belgeler, Türk Tarih Belgeleri, c. II, sayı 3-4, 1965, Ankara 1967 (TTK), s. 76.

²⁸ BA, Tapu 49, s. 282. Tahrir defterlerinde köyler karye olarak kaydedilmektedir.

²⁹ BA, Tapu 438, s. 41.

³⁰ TKGMA, Nu. 47, vr. 21a.

³¹ BA, Tapu 49, s. 282; TKGMA, nu. 47, vr. 21a.

³² Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya maddesi, s. 4.

B tahririne göre 47 hane, 2 kara, 6 mücerred olup hâsılı 5.320 akçadır³³. C tahririne göre, 57 hane, 1 imam, 15 mücerred, 2 sahib-i berat, 3 pîr, 1 yaya başı, 1 divâne olup hâsılı 3.577 akçadır³⁴. D tahririne göre 100 hane, 4 mücerred olup hâsılı 8.514 akçadır³⁵. Bu köyde XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf, burçak yetiştiği kaydedilmektedir³⁶. Halen Kütahya'nın Altıntaş merkez ilçesine bağlı olan bu köyün 1980 yılındaki nüfusu 56'dır³⁷.

Belkavak (tabi-i Kütahya)

B tahririnde 1 hâne, 1 mücerred olarak gösterilmekte, hâsılı 997 akçadır³⁸. C tahririne göre 3 hane, 1 muhassıl olup hâsılı 1.654 akçadır³⁹. D tahririnde 4 hâne, 1 mücerred olup hâsılı 2.320 akçadır. Bu defterde "Belkavak maa-Badıkırı ve Polad ... haric ez-defter" kaydı vardır⁴⁰. Hâlen Kütahya'nın merkez ilçesi köylerinden olup, 1980 sayımında nüfusu 237'dir⁴¹. XVI. yüzyılda bu köyde başlıca buğday ve arpa yetiştirildiği görülmektedir⁴².

Çınar (bugünkü Çınarcık) tabi-i Kütahya

B tahririne göre 14 hâne, 1 kara, 5 mücerredten meydana gelmektedir. Hâsılı 1.822 akçadır⁴³. C tahririnde 20 hâne, 5 mücerred, 1 yaya başı olup, hâsılı 2.062 akçadır⁴⁴. D tahririnde 32 hâne, 1 mücerred olup hâsılı 4.075 akçadır⁴⁵. XVI. yüzyılda başlıca buğday, arpa, yulaf yetiştirilmektedir⁴⁶. Hâlen Kütahya'nın Tavşanlı merkez ilçesine bağlı olup 1980'de 178 nüfusludur⁴⁷.

Bölcek (bugünkü Bölücek) tabi-i Kütahya

³³ BA, Tapu 49, s. 184-185.

³⁴ BA, Tapu 438, s. 23.

³⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 16a-b.

³⁶ BA, Tapu 49, s. 184-185; TKGMA, nu. 47, vr. 16a-b.

³⁷ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya maddesi, s. 11.

³⁸ BA, Tapu 49, s. 295.

³⁹ BA, Tapu 438, s. 40.

⁴⁰ TKGMA, nu. 47, vr. 27a-b.

⁴¹ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya maddesi, s. 4.

⁴² BA, Tapu 49, s. 295; TKGMA, Nu. 47, vr. 27a-b.

⁴³ BA, Tapu 49, s. 225-226.

⁴⁴ BA, Tapu 438, s. 24.

⁴⁵ TKGMA, Nu. 47, vr. 21b-22a.

⁴⁶ BA, Tapu 49, s. 226; TKGMA, nu. 47, vr. 22a.

⁴⁷ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

B tahririnde 34 hâne, 3 kara, 5 mücerred kayıtlı olup, hâsılı 6.054 akçadır⁴⁸. C tahririne göre 38 hâne, 1 imam, 11 mücerred, 2 muhassıl, 1 sahib-i berat, 3 ma'lûl, 2 câbi, 2 pîr bulunmakta olup, hâsılı 4.795 akçadır⁴⁹. D tahririnde 45 hâne, 4 mücerred kayıtlı olup hâsılı 5.500 akçadır⁵⁰. XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ekimi yapıldığı kayıtlıdır⁵¹. Bugün Kütahya merkez ilçesine bağlı bulunan bu köyün nüfusu 789'dur⁵².

Dumlupınar tabi-i Kütahya

B tahririne göre 15 hâne, 1 kara, 2 mücerred kaydedilmekte olup, hâsılı 4.457 akçadır⁵³. C tahririnde, 38 hâne, 1 imam, 11 mücerred, 2 muhassıl, 1 sahib-i berat, 3 ma'lûl, 2 câbi, 2 pîr olup hâsılı 4.795 akçadır⁵⁴. D tahririnde 20 hâne kayıtlı olup hâsılı 3.820 akçadır⁵⁵. XVI. yüzyılda; buğday, arpa, burçak, bağ ve bostan ziraatı yapılmaktadır⁵⁶. Bugün Kütahya merkez ilçeye bağlı aynı adı taşıyan bir köy ile, Altıntaş'a bağlı bucak bulunmaktadır.

Gökçeviran tabi-i Kütahya

B tahririnde "hali hâricden ekilür hâsıl 650 akça" kaydı vardır⁵⁷. C tahririnde hâsılı 520 akça olarak gösterilmektedir⁵⁸. D tahririnde hâsılı 520 akça yazılıdır⁵⁹.

Okçu tabi-i Kütahya

B tahririne göre, 27 hâne, 1 kara, 8 mücerred, 2 imam ve müezzin olup hâsılı 5.132 akçadır⁶⁰. C tahririnde 31 hâne, 10 mücerred, 1 sahib-i berat, 1 yaya başı, 3 pîr, 1 divâne olarak gösterilmekte ve hâsılı 3.900 akça kaydedilmektedir⁶¹. D tahririnde 44 hâne, 8 mücerred olup hâsılı 7.700 akçadır⁶². XVI. yüzyılda buğday, arpa, burçak yetiştirildiği görülmekte-

⁴⁸ BA, Tapu 49, s. 183.

⁴⁹ BA, Tapu 438, s. 23.

⁵⁰ TKGMA, Nu. 47, vr. 14b.

⁵¹ BA, Tapu 49, s. 183; TKGMA, nu. 47, vr. 14b.

⁵² Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 4.

⁵³ BA, Tapu 49, s. 185.

⁵⁴ BA, Tapu 438, s. 23.

⁵⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 20a.

⁵⁶ BA, Tapu 49, s. 185; TKGMA, nu. 47, vr. 20a.

⁵⁷ BA, Tapu 49, s. 293.

⁵⁸ BA, Tapu 438, s. 45.

⁵⁹ TKGMA, nu. 47, vr. 33b-34a.

⁶⁰ BA, Tapu 49, s. 182-183.

⁶¹ BA, Tapu 438, s. 23.

⁶² TKGMA, nu. 47, vr. 15a-b.

dir.⁶³ Hâlen Kütahya merkez ilçesine bağlı bulunan bu köyün 1980 yılındaki nüfusu 1096'dır.⁶⁴

Pırlu tabi-i Kütahya

B tahririnde 7 hâne, 2 mücerred kayıtlı olup, hâsılı 4.218 akçadır.⁶⁵ C tahririne göre 6 hâne, 2 mücerred, 1 muhassıl olup hâsılı 4.364 akçadır.⁶⁶ D tahririnde 9 hâne olup, hâsılı 4.364 akçadır.⁶⁷ XVI. yüzyılda Kütahya merkez ilçesine bağlı Perli⁶⁸ diye bir köy bulunmakta olup, 1980 nüfusu 616'dır.⁶⁹

Turgutlar

“Karye-i Turgutlar maa-Eymür, tabi-i Kütahya karye-i Eymür hâli anirreâyâ merhum Yakup Çelebi (Germiyanoglu II. Yakup Bey), Paşa Yiğit nâm kimesneye vakf-ı evlâd⁷⁰ idüp Padişahumuz dahı müsellemler dutup eline mukarrer nâme virüp el-hâlet-i hazihi mezkûr Paşa Yiğit oğlu Ali Fakih evlâdlık üzerine mutasarrıf olup elinde Padişahumuz medde zılluhu hazretlerinden hükm-i hümayûnı vardur, ammâ yılda sefer vaki' oldukda Padişahumuz asâkir-i mansûresine bir cebelü eşdürmek üzere sûret-i defter-i köhne budur.... Sultan Murad (II) hükmi vardur...”⁷¹

Bu bilgilerden daha II. Murad devrinde Kütahya'nın tahrir edildiği anlaşılmaktadır.

“Padişahumuzdan hükm-i hümayûnı olup ber-karâr sefer vâki oldukça bir cebelü vire diyü mevlânâ Abdülkerim defterinde kayd olunmuş...”⁷²

“... Merhum Sultân Selim Han (Yavuz) aleyhirrahme ve'l-gufrân hazretlerinin berât-ı şerifiyle oğlu Âşık'a sadaka olunup ber-karâr-ı evvel vakf-ı evlâdlık üzere bir sefer vaki' olsa bir cebelü virmek üzere mutasarrıf olup Padişahumuz medde zılluha hazretlerinden tecdid-i berat itdürüp evvelden tâ bu eyyâma gelince cemî' selâtın-i maziyyeden olan nişanlı ahkâm-ı şerife ve vakıf-nameleri görölüp mukarrer kılınmagın ber-karâr-ı

⁶³ BA, Tapu 49, s. 182-183; TKGMA, nu. 47, vr. 15a-b.

⁶⁴ Genel Nüfus Sayımı 1975, Kütahya, s. 4.

⁶⁵ BA, Tapu 49, s. 16.

⁶⁶ BA, Tapu 438, s. 16.

⁶⁷ TKGMA, nu. 47, vr. 18b.

⁶⁸ BA, Tapu 49, s. 16; TKGMA, nu. 47, vr. 18b.

⁶⁹ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 4.

⁷⁰ Evlâdlık vakıfları için bkz. Ö.L. Barkan, *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri*, İstanbul 1970, s. XX.

⁷¹ BA, Tapu 49, s. 198; TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

⁷² TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

sâbıkda defter-i cedîde kayd olındı. Haliya mezkûr Âşık fevt olup Padişahumuz ea'zzallahu ensarehu hazretleri o berât-ı âlişânı oğlu Karagöz ve Ahmed'e ve Turdu'ya ve Mustafa'ya ve kızı Banu'ya ve Fatma'ya sadaka olunup..."⁷³

".... Haliya Padişahumuz hazretlerinün berât-ı hümayûnı ile nısfına Mehmed ve Ali ve nısf-ı ahirine diğêr Mehmed ve Mustafa mutasarrıf olmağın defter-i cedîd-i Sultâniye (II. Selim devri) kayd olındı"⁷⁴.

Turgutlar köyü ile ilgili olarak bir fikir vermek için bazı bilgileri naklettiğimizde görüldüğü gibi, mufassal defterlerde her köyün özelliği buna benzer bilgilerle anlatılmaktadır.

Bu köyün B tahririnde 18 hâne, 2 kara, 1 mücerred, 2 pîr, 1 imamı olup hâsılı 2.420 akçadır⁷⁵.

C tahririne göre 18 hâne, 4 mücerred, 1 sipahizâde, 1 sipahî, 1 mütekaid, 1 pîr olup hâsılı 2.077 akçadır⁷⁶. D tahririnde 19 hane kayıtlı olup hâsılı 3.200 akçadır⁷⁷. Bu köyde XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirilmektedir⁷⁸.

Bugün Kütahya merkez ilçeye bağlı bir köy olan Turgutlar'ın 1980 sayımına göre nüfusu 529'dur⁷⁹.

Göçeri tabi-i Kütahya

"Karye-i Göçeri tabi-i Kütahya müstahfızân-ı derbend-i Göçeri, mezbûr karye bundan evvel Kütahya'dan giden yolda köprü derbendi dimekle ma'rûf ve muhatara yir hırsızdan hâli olmayup muhafazası için hacı Bayram ve Evlice ve Eyne-beyi ve Tanrı-virmiş nîm müsellemanlar konılmış imiş, mezbûr Eyne-bey fevt olup, yerine oğlu Sefer-şah kalup atasın yirine yazılup merhûm Sultân Bâyezîd tabe-serâhu eline hükm-i şerîf virmiş ve mezkûr hacı Bayram da fevt olup Hüseyin nâm Çelebi oğlu kalup mezkûr Tanrı-virmiş fevt olup Hacı ve Mahmûd nâm Çelebi oğulları kalup derbend-i mezbûrun muhafazası için kendülere hükm-i şerîf taleb itdüklerinde padişahumuz mukarrer ve müselleman dutup muaf kılup ellerine

⁷³ TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

⁷⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

⁷⁵ BA, Tapu 49, s. 198.

⁷⁶ BA, Tapu 438, s. 24.

⁷⁷ TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

⁷⁸ BA, Tapu 49, s. 198; TKGMA, nu. 47, vr. 20b.

⁷⁹ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 4.

hük-m-i cedîd-i cihân-muta' sadaka itmiş el-ân derbend-i mezbûrun muhafazası hizmetin olurlar imiş şimdiki halde mezkûr Hüseyin fevt olup baki kalan mezbûr Evlice ve Sefer-şah ve hacı Mahmud hizmet-i derbendi edâ iderler. Müsellemlik hizmetinden berî olmuşlar. Ammâ kadîmü'z-zamândan mezkûr derbendde sâkin olan kimesne raiyyet kaydolup öşr-i örfiyyelerin ve rüsûm-ı örfiyyelerin sâhib-i timâra virüp muâfiyet üzere derbend-i mezkûrî hıfz iderler. Haric ez-defter olmagın defter-i cedîde sebt olındı ⁸⁰."

Bu derbend köyünün C tahririnde, 14 hâne ve 3 mücerred olup hâsılı 399 akçadır ⁸¹. D tahririnde 28 hâne, 1 mücerred olup hâsılı 3.125 akçadır ⁸². Bugün Kütahya merkez ilçeye bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre nüfusu 242'dir ⁸³.

XVI. yüzyılda Kütahya merkezine bağlı bazı köyler hakkında bilgi verdikten sonra *Kütahya kazasına bağlı nahiyelerin bazı köylerini* inceleyelim:

Akçaşehir tabi-i Tavşanlı

B tahririne göre 10 hâne, 3 kara, 3 mücerredden meydana gelmekte olup, hâsılı 3.001 akçadır ⁸⁴. C tahririnde 12 hâne, 3 mücerred, 1 pîr olup hâsılı 1979 akçadır ⁸⁵. D tahririnde 20 hâne, 1 mücerred olup hâsılı 2.269 akçadır ⁸⁶. XVI. yüzyılda buğday, arpa, burçak yetiştiği kayıtlıdır ⁸⁷. Bugün Tavşanlı ilçesine bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre nüfusu 308'dir ⁸⁸.

Beşkarış tabi-i Altıntaş

B tahririnde 6 hâne, 2 mücerred, 1 kara olup hâsılı 793 akçadır ⁸⁹. C tahririnde 7 hâne, 1 mücerred, 2 pîr olup hâsılı 429 akçadır ⁹⁰. D tahririnde 31 hâne, 1 mücerred olup, hâsılı 2.000 akçadır ⁹¹. Tahrir defterlerinde

⁸⁰ BA, Tapu 438, s. 24.

⁸¹ BA, Tapu 438, s. 24.

⁸² TKGMA, nu. 47, vr. 32b-33a.

⁸³ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 4.

⁸⁴ BA, Tapu 49, s. 208-209.

⁸⁵ BA, Tapu 438, s. 27.

⁸⁶ TKGMA, nu. 47, vr. 155a-b.

⁸⁷ BA, Tapu 49, s. 209; TKGMA, nu. 47, vr. 155a-b.

⁸⁸ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

⁸⁹ BA, Tapu 49, s. 156.

⁹⁰ BA, Tapu 438, s. 31.

⁹¹ TKGMA, nu. 47, vr. 72b-73a.

buğday, arpa ve yulaf yetiştirildiği kayıtlıdır⁹². Hâlen Altıntaş ilçesine bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre nüfusu 1097'dir⁹³.

Arpalı tabi-i Yalak

B tahririne göre hâsılı 1.891 akça olan bu köy için "hali, haricden ekilür" kaydı bulunmaktadır⁹⁴. C tahririnde hâsılı 1.374 akçadır⁹⁵. D tahririnde de hâsılı 2.691 akçadır⁹⁶. XVI. yüzyılda buğday, arpa, çavdar ve burçak yetişmektedir⁹⁷. Bugün Altıntaş ilçesinin Dumlupınar bucağına bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre nüfusu 314'tür⁹⁸.

Ağrı tabi-i Sazanos

B tahririne göre 23 hâne, 2 kara, 7 mücerred, 2 pîr, 1 muhassıl olup hâsılı 1.944 akçadır⁹⁹. Bu köy için 1520 târihlerindeki bu tahrirde köyün Yakub Çelebi (II. Yakup Bey) tarafından mülklüğe verilmiş olduğu, tahrir esnasında Yakup Çelebi'nin bitisi görülüp kabul edildiği ve nişan verildiği kayıtlıdır¹⁰⁰. C tahririnde 22 hâne, 1 imam, 1 müezzin, 2 mücerred, 3 meremmetci-i köprü ve kerbânsarây, 1 meremmetci-i cami, 1 doğancı, 1 muhassıl, 1 pîr, 3 ma'lûl, 1 ser-i muhassıl olup hâsılı 1.922 akçadır¹⁰¹. "Vakıfdir, sefer-i Padişahî vaki' oldukça üç cebelü eşdürmek üzre" şeklinde kayıt vardır¹⁰². D tahririnde 49 hâne, 1 mücerred olup, hâsılı 2.398 akçadır¹⁰³, burada da berât-ı padişahî görülüp vakfiyet üzere defter-i cedîde dahı kayd olunup sefer-i padişahî vaki' oldukda üç cebelü eşer¹⁰⁴ denilmektedir. Bugün Emet ilçesinin, Örencik bucağına bağlı Ağrı köyü bulunmakta olup 1980 sayımına göre nüfusu 647'dir¹⁰⁵.

Çardaklı tabi-i Tavşanlı

B tahririnde 37 hâne, 7 kara, 5 mücerred olup hâsılı 6.376 akçadır¹⁰⁶. C tahririnde 41 hâne, 1 imam, 10 mücerred, 1 pîr, 1 ma'lûl, 1 müezzin olup

⁹² BA, Tapu 49, s. 156; TKGMA, nu. 47, vr. 72b-73a.

⁹³ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 5.

⁹⁴ BA, Tapu 49, s. 161.

⁹⁵ BA, Tapu 438, s. 32.

⁹⁶ TKGMA, nu. 47, vr. 104.

⁹⁷ BA, Tapu 49, s. 161; TKGMA, nu. 47, vr. 104b.

⁹⁸ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 5.

⁹⁹ BA, Tapu 49, s. 199-200.

¹⁰⁰ BA, Tapu 49, s. 199-200.

¹⁰¹ BA, Tapu 438, s. 29.

¹⁰² BA, Tapu 438, s. 29.

¹⁰³ TKGMA, Nu. 47, vr. 91a-b.

¹⁰⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 91a-b.

¹⁰⁵ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 6.

¹⁰⁶ BA, Tapu 49, s. 146-147.

hâsılı 4.994 akçadır¹⁰⁷. D tahririnde 77 hâne, 2 mücerred olup hâsılı 12.218 akçadır¹⁰⁸. XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirilmektedir¹⁰⁹. Bugün Tavşanlı ilçesine bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre, nüfusu 601' dir¹¹⁰.

Çukur tabi-i Tavşanlı

B tahririne göre 23 hâne, 3 kara, 5 mücerred, 1 imam, 1 ma'lûl olup hâsılı 4.838 akçadır¹¹¹. C tahririnde 27 hâne, 6 mücerred olup hâsılı 3.366 akçadır¹¹². D tahririnde 44 hâne, 2 mücerred olup hâsılı 5.000 akçadır¹¹³. XVI. yüzyılda başlıca buğday, arpa, yulaf ve burçak ziraati yapıldığı görülmektedir¹¹⁴. Bugün Tavşanlı ilçesine bağlı bir köy olup, 1980 sayımına göre nüfusu 2352'dir¹¹⁵.

Çal tabi-i Yalak

B tahririnde 27 hâne, 7 kara, 4 mücerred olup hâsılı 2.712 akçadır¹¹⁶. C tahririnde 22 hâne, 1 imam, 6 mücerred, 1 hatîb, 1 doğancı, 3 mütekaid, 1 sipahizâde, 2 pîr olup, bu karyeye tabi yörük cemaatinin hâsılatı ile birlikte 1.919 akçadır¹¹⁷. D tahririnde 45 hâne olup yörük cemâati ile berâber hâsılatı 1.414 akçadır¹¹⁸. XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirilmektedir¹¹⁹. Şimdi Kütahya'nın Aslanapa bucağına bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre, nüfusu 1067'dir¹²⁰.

Melekşah Tabi-i Altıntaş,

B tahririne göre 6 hâne, 2 kara, 3 mücerred olup, hâsılı 1.789 akçadır¹²¹. C tahririnde 8 hâne, 2 mücerred, 10 sipahizâde olup, hâsılı 1.685 akçadır¹²². D tahririnde 16 hâne olup hâsılı 3.000 akçadır¹²³. XVI.

¹⁰⁷ BA, Tapu 438, s. 26.

¹⁰⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 149a-b.

¹⁰⁹ BA, Tapu 49, s. 146-47; TKGMA, nu. 47, vr. 149a-b.

¹¹⁰ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

¹¹¹ BA, Tapu 49, s. 139.

¹¹² BA, Tapu 438, s. 26.

¹¹³ TKGMA, nu. 47, vr. 150b-151a.

¹¹⁴ BA, Tapu 49, s. 139; TKGMA, nu. 47, vr. 150b-151a.

¹¹⁵ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

¹¹⁶ BA, Tapu 49, s. 143.

¹¹⁷ BA, Tapu 438, s. 32.

¹¹⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 103b.

¹¹⁹ BA, Tapu 49, s. 143; TKGMA, nu. 47, vr. 103b.

¹²⁰ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 4.

¹²¹ BA, Tapu 49, s. 159-160.

¹²² BA, Tapu 438, s. 31.

¹²³ TKGMA, nu. 47, vr. 76a-b.

yüzyılda başlıca buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirilmektedir¹²⁴. Bugün Tavşanlı'ya bağlı Şahmelek köyü olup 1980 sayımına göre, nüfusu 285'tir¹²⁵.

Depecik (Tepecik) tabi-i Tavşanlı

B tahririnde, 32 hâne, 11 kara, 11 mücerred olup hâsılı 6.426 akçadır¹²⁶. C tahririnde 49 hane, 1 imam, 8 mücerred, 1 habi-i cami, 1 muhassıl, 4 pîr olup, hâsılı 5.465 akçadır¹²⁷. D tahririnde 103 hâne, 3 mücerred olup hâsılı 12.180 akçadır¹²⁸. XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirilmektedir¹²⁹. Bugün Tavşanlı ilçesine bağlı bulunan bu köyün 1980 sayımına göre, nüfusu 2154'tür¹³⁰.

Salur tabi-i Aslanapa

B tahririnde 12 hâne, 4 mücerred, 1 abdal olup, bu köye tabi Gökçeöyük ve Salur cemaati ile birlikte hâsılı 2.432 akçadır¹³¹. C tahririnde 17 hâne, 3 mücerred, 6 sipahizâde olup, yine bu köye tabi yukarıdaki cemaatlerin de vergi geliri ile beraber hâsılı 3.171 akçadır¹³². D tahririnde 40 hâne olup hâsılı 7.000 akçadır¹³³, bu defterde Gökçeöyük ve Salur cemaati için "hâliyâ müstakil yazıldı tabi-i Aslanapa" kaydı vardır¹³⁴. XVI. yüzyılda buğday, arpa, yulaf ve burçak yetiştirildiği kayıtlıdır¹³⁵.

Dola tabi-i Yalak

"*Derbend-i Dola* tabi-i Yalak bundan evvel Kütahya tevâbi'inde Yalak beli dimekle ma'rûf ve mahûf bel kurbında üç dört işlek yol arasında vâki' olmuş Dola nâm karyeye mesâlih-i misafirûn için merhûm Gedik Ahmed Paşa Kerbân-sarây binâ itmiş. Ba'dehû yolcularun çekinmesinden ve ulakcılarının incinmesinden ol köy halkı müteferrik olup kerbân-sarây dahı harâb olmasıyla mezbûr bel havfindan ve menzilde yolcuların kendülere davarlarına yir bulunmadığı sebebden hâlleri müşkil ve muhît olup karye-i

¹²⁴ BA, Tapu 49, s. 159-160; TKGMA, nu. 47, vr. 76a-b.

¹²⁵ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

¹²⁶ BA, Tapu 49, s. 145-146.

¹²⁷ BA, Tapu 438, s. 26.

¹²⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 148b-149a.

¹²⁹ BA, Tapu 49, s. 145-146; TKGMA, nu. 47, vr. 148b-149a.

¹³⁰ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 7.

¹³¹ BA, Tapu 49, s. 149.

¹³² BA, Tapu 438, s. 30.

¹³³ TKGMA, nu. 47, vr. 48b-49a.

¹³⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 60b.

¹³⁵ BA, Tapu 49, s. 149; TKGMA, nu. 47, vr. 48b-49a.

mezkûre hüsn-i tekâlif-i örfiyye takat getirilmeyüp müteferrik olanlardan yaya tâifесinden hacı Mehmed bin hacı İvaz ve Mustafâ birâder-i û Sevindük veled-i Davûd ve müsellemlerden Mustafâ veled-i Mûsâ ve Sevindük veled-i Ali Fakı ve Yusuf birâder-i û ve Hüseyin veled-i Ali ve Hasan veled-i Hamsa yayalıklardan ve müsellemlikten halâs olmag-ıla ol derbendi ve zikir olan yeri Kerbân-sarây-ı mezkûrî kemâl-i ihtiyât üzre hıfz idüp ma'mûr iderlermiş merhûm babam hüdâvendigâr tâbe serâhu dahı mezkûr müsellemleri müsellemlikten ve mezbûrun yayalıklardan ihrâc idüp ellerine hükm-i hümâyûnı erzâni itmiş imiş. Hâliyâ serîr-i saltanat bana müyesser olup cülûs-ı hümâyûn vâki' olıcak ol hüküm getürüp atebe-i ulyâmda arz idüp hükm-i cedid ve mukarrer nâme taleb eylediler fe-emmâ zikir olan kimesnelerin oğulları iftiharü'l-kuzât ve'l-hükkâm mevlânâ Kütahya kadısı dame fazluhu mektûbı mücebince yayaları yirlerine mu'af eyledüm ki zikir olunur; Mustafâ oğlu Hamsa ve Celâl ve Cemâl veledân-ı hacı Mehmed ve Mahmud oğlu Kara Fakı, Adil ve Seferşah veledân-ı Sevindük ve Habib veled-i Hasan ve Yûsuf a'mâ olup yirine oğlu Tırak ve hacı Umur ve hacı İsâ veledân-ı Mustafâ diğer Hüseyin veled-i Ali ve Hasan veled-i Hamsa ve Turgud veled-i Sasa mezkûrların babaları gibi mu'af kalup işbu hükm-i hümâyûnı virdüm ve buyurdum ki, ba'de'l-yevm zikir olan babaları gibi muaf kalup işbu hükm-i hümâyûnı virdüm, ve buyurdum ki, ba'de'l-yevm zikir olan kimesneler babaları gibi ol bel ve yiri ve kerbân-sarâyı anda oturup görüp gözedeler mezkûrlara yayadur ve müsellemdür diyü incitmeye ve taarruz degürmeye yayalık ve müsellemlik hizmeti tekalif itmeye, ammâ her kaçan kim ol mahalle konıp hâric-i nakl ve gayri yire varalar muaf ve müsellemler olmayalar ol bâbda her ferd-i efrâd âferide kainen min-kân mani'-i müdafaa ve menâzi' olup dahl ve taarruz kılmayalar. Şöyle bileler aleme-i şerîfe i'timâd kılalar diyü berât-ı hümâyûnda kayd ve derc olunmuş şimdiki hâlde zikir olan kimesneler ol derbendi ve ol mahalli kemâ hüve hakka muhafaza babında kusur komayup ol yoldan gelüp geçenler eyyâm-ı şitâda gayrun gereği gibi hıdmet idüp ve kerbân-sarây-ı kızılbaşlığın ihrak idüp, hâliyâ anun dahı ta'mîr-i kaydında olup Hasan oğlu Habib ve Mustafâ oğlu Ahmed ve Ali oğlu Ahmed ve Ali oğlu Hüseyin bu dört nefer kimesne fevt olup yirlerine mezkûr Umur'un oğlu İsâ ve Habib'un oğlu ataları yirlerine kayd olup defter-i cedide sebt olındılar¹³⁶. diyü kayd olunmuşdur defter-i köhne¹³⁷."

¹³⁶ Bu naklettiğimiz bilgiler ufak tefek kelime değişiklikleriyle (BA, Tapu 49, s. 241-242 ve BA, Tapu 438, s. 34; TKGMA, nu. 47, vr. 117b) aynıdır.

¹³⁷ BA, Tapu 438, s. 34.

Bu naklettiğimiz metinde, Dola köyü dolayısıyla derbendin¹³⁸ ve kervansarayın durumu hakkında bir hayli bilgi bulunmaktadır. Derbendin durumu izâh edilmekte, Gedik Ahmed Paşa'nın yaptırdığı Kervansarayın daha önce bahsettiğimiz 1511'de Şah-kulu Baba Tekeli isyanı sırasında kızılbaşlar tarafından tahrib edilip yakıldığı, sonra da tamir edildiği anlatılmaktadır.

Kütahya'ya tâbi Dolar köyü 4 derbend arasında olup (Saka, Göçeri, Dola, Ak-bel) ayende ve revende sâkin olduğundan bunların taarruzundan sağa sola dağılan köy halkının durumlarını Kasım Paşa¹³⁹ divân-ı hümayûn'a arz edip avâriz-ı¹⁴⁰ divâniyeden ve tekâlif-i örfiyyeden muaf tutulmuşlardır¹⁴¹.

Gediz C tahririnde Kütahya'ya bağlı bir nahiyedir¹⁴². Gediz'e bağlı olan Ak-bel derbendi korkunç olduğu için, yaya ve müselleme tâifesinden ocakları ile yazılan yayalar derbendi koruyup diğer derbenciler gibi vergilerini yaya başlara verip yayalıktan çıkmayalar ve bu mahalli gözetip zarar ettirmeyeler diye defter-i köhne'de kaydolunmuştur¹⁴³.

"Livâ-i Kütahya hâliyâ livâ-i mezbûrda bazı mahûf derbendler vaki' olup a'yân-ı vilâyet-i şehriyârî ile kuzât-ı vilâyet der-i devlete arz eyleyüp hıfz ü hirâseti için *vilâyet-i Germiyân kitâbet iden* merhum Ali Çelebi'ye mü'ekked ve mücedded ahkâm-ı şerife vârid olup merhûm dahî hîn-i kitâbetde teftiş eyleyüp ve adem olunur mahaller olduğu sebepten tâife-i mezbûrdan haymana tâifesinden ve gayrıdan bi ferd bulunmayup bi'z-zarûri bazı yaya ve müselleme tâifesi derbende yazılmak için ellerine hükmi şerif virilmiş ve doksan nefer kimesne yazup sonra kâtib koşulan Ali bendeleri der-i devlete arz eyledükde tekrâr teftiş için hük-i şerif irâd eylemeyün hâliyâ teftiş olunup fi'l-vâki' mahûf ve cemî' bir zamanda adem olunduğu zâhir ve hüveydâ maheller olup hıfz ü hirâseti lâzım ve lâbüdd olduğu ecilden emr-i şerif üzere teftiş olunup haymana tâifesinden kat'â bir şahıs bulunmayup ve reâyâdan kimesne mutehammil olmayup bi'z-zarûri yaya ve müselleme tâifesinden ocaklarıyla ve yamaklarıyla yazılup emmâ

¹³⁸ Derbend teşkilâtı hakkında bilgi için bkz. Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğunda Derbend Teşkilatı*, İstanbul 1967, s. 9. v.d.

¹³⁹ Kasım Paşa, Kanunî'nin tahta geçmesinden sonra Anadolu Beylerbeyliği'nde bulunmuştur (F. Sümer, Kasım Paşa, *IA*, c. VI, s. 386 v.d.)

¹⁴⁰ Ö.L. Barkan, Avarız, *IA*, c. II, s. 13 v.d.

¹⁴¹ BA, Tapu 438, s. 45; TKGMA, nu. 47, vr. 24b.

¹⁴² BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁴³ BA, Tapu 438, s. 38.

hem yayalık ve hem derbendcilik hizmeti edâ itmeğe kudretleri olmayup iki hizmet bile çekmeği teklif ... müşâhede olduğu der-i devlete arz olındı diyü kayd olunmuşdur, der-derfter-i köhne ¹⁴⁴”

Tavşanlı'da sebest olmayan timarların cürm-i cinâyet, âdet-i ağnâm ve resm-i arûsiyyesinin yarısını subaşılar tasarruf etmektedir ¹⁴⁵.

Serbest timarlarda rûsûm-ı serbestiye denilen ve bazı kısımları da niyâbet ve bad-i havâ isimleri altında kaydedilmiş olan vergiler, tam ve müstakil olarak dirlik sahibine ait bulunmaktadır. Timarların büyük bir kısmı benzeri vergilerin tahsil hakkını tamâmen haiz bulunmadıkları veya tabî buldukları serbest timar sahipleri ile paylaşmak durumunda oldukları için serbest olmayan timarlar addedilmektedir ¹⁴⁶.

Altıntaş ve Aslanapa nahiyelerinde serbest olmayan timarların cürm-i cinâyet, koyun bâcı ve gerdek değerinin yarısı, Yalak nahiyesinde serbest olmayan timarların koyun bâcı ve gerdek değeri ve cürm-i cinâyetinin dörtte biri ve adı geçen nahiyelerin hepsinde yava, beytü'l-mâl, müjde-i abd-i abık ve müddeti tamam olup kadı marifetiyle satılan abd ve câriyenin değeri ve buralardaki timar erlerinin, vakfın tamam gerdeği değeri ve cürm-i cinâyeti beylerbeyinindir ¹⁴⁷.

Cürüm ve cinâyet yahut cerîme veyâ kanlık diye adlandırılmakta olan para cezaları kadı tarafından verildikten sonra, serbest olan timarlarda bunların tahsil hakkı dirlik sahiplerine aitti ¹⁴⁸.

Serbest olmayan timarların sahipleri, kendi toprakları üzerinde işlenmiş olan suçlardan alınacak para cezalarını bağlı bulunduğu sancakbeylerinin (beylerbeyilerinin) veya subaşılarının adamları genellikle yarı yarıya paylaşmak durumunda idiler ¹⁴⁹.

Serbest timarlarda, biri, tamamı timar sahibine aid olan gelir kaynaklarından, diğeri ise *kaçak köle ve câriyelerin* yakalanması ve sahipleri bulununca da kendilerinden *müjde* (muştuluk, müjdegâne) adı altında alınması âdet olan harçlardır. Kaçak kulu bulan kimsenin onu bu işlerle meşgul yavacı'ya teslim ederek ufak bir ücret alması adetti. Bu sûretle durumu tesbit edilecek olan köleler, bir müddet muhafaza edildikten sonra,

¹⁴⁴ BA, Tapu 438, s. 38. Aynı mahiyetteki yazı BA, Tapu 49, s. 706.

¹⁴⁵ BA, Tapu 438, s. 26.

¹⁴⁶ Barkan, Timar, *IA*, c. XII/1, s. 310 v.d.

¹⁴⁷ BA, Tapu 438, s. 31.

¹⁴⁸ Barkan, Timar, *IA*, c. XII/1, s. 310.

¹⁴⁹ Barkan, Timar, *IA*, c. XII/1, s. 311.

sahibi ortaya çıkmazsa, satılırdı ve bu satı bedeli timar sahibinin olurdu. Sahibi bulunduğu takdirde, kaçak kulun muhafaza edildiği, müddet zarfındaki nafakası ile kaçtığı yerin uzaklığına göre değişen miktarlarda müjde harcı alınırdı ¹⁵⁰. Bunlar gibi *mirascısı bulunmayan* veya *sahibi kaybolmuş bulunan mallara* sahip çıkma hususu da serbest olan ve olmayan timarların durumuna göre defterlerde kaydedilmektedir.

Tahrir defterlerinden elde edilen bilgilere göre, şehirde kısmen ve köylerde oturan halk genellikle ziraat ile uğraşmaktadır. Bir de *cemaat* başlığı altında gösterilen topluluklar vardır, bunlar da ekseriyetle hayvancılıkla meşguldürler.

1520 târihlerindeki defterde Yörükân-ı Bozguş tabi-i Kütahya başlığı ile ¹⁵¹, buna tabi cemaatlar ¹⁵² ve vergi nüfusları verilmektedir. Bozguş yörüklerine tabi cemâatların ¹⁵³ sonunda ¹⁵⁴; bunların vergi geliri olarak, koyun resmi ve kara resmi maktû' olarak senede 210.000 akçadır ¹⁵⁵. “Cemâat-ı Yörükân-ı Bozkuş el-mezkûr maa beytü'l-mâl ve müjde-i abd-ı abık ve kenîzet ve müddeti tamam olup bey' olunan kul ve câriye bahası ki sahibi bulunmaya maa resm-i arûsiyye 37.000 akçadır ¹⁵⁶”. “Osmân ili perâkende-i bozkuş an-resm-i ağnâm ve resm-i kara maa cürm-i cinâyet ve yava ve gayrûhû fi sene ber-vech-i maktû' 55.000” akçadır ¹⁵⁷.

1534 târihlerindeki icmâl defterinde Kütahya'ya tabi bu Bozguş yörükleri ve buna bağlı cemaatları ¹⁵⁸ ve vergi nüfusları verilip vergi geliri; koyun resmi, kara resmi olarak 200.000 akça ¹⁵⁹, bad-i hava, beytü'l-mâl, sahibi bulunmayan kul ve câriye bahası ve arûsiye 32.500 akça ¹⁶⁰, Osman-ili perâkendelerinin koyun resmi, kara resmi, cürm-i cinâyet ve yava ve diğer resimleri 49.313 akçadır ¹⁶¹.

¹⁵⁰ Barkan, Timar, *IA*, c. XII/1, s. 311.

¹⁵¹ BA, Tapu 49, s. 51.

¹⁵² BA, Tapu 49, s. 51-100.

¹⁵³ BA, Tapu 49, s. 51-100.

¹⁵⁴ BA, Tapu 49, s. 100.

¹⁵⁵ BA, Tapu 49, s. 100.

¹⁵⁶ BA, Tapu 49, s. 100.

¹⁵⁷ BA, Tapu 49, s. 100.

¹⁵⁸ BA, Tapu 438, s. 18-19.

¹⁵⁹ BA, Tapu 438, s. 19.

¹⁶⁰ BA, Tapu 438, s. 19.

¹⁶¹ BA, Tapu 438, s. 19.

1571 târihli defterde Bozguş yörükleri¹⁶², cemâatları¹⁶³ ve vergi nüfusları verilmektedir. Bu defterde de Bozguş yörüklerinin koyun resmi, kara resmi olarak vergi geliri 200.000 akça,¹⁶⁴ bad-i hava, beytü'l-mâl, sahibi bulunmayan kul ve câriye bahası ve arusiye 32.500 akça¹⁶⁵, Osman ili perâkendelerinin de vergi geliri 49.318 akçadır¹⁶⁶. Bozguş yörükleri ve cemâatlarının vergi gelirleri padişah hâssıdır¹⁶⁷.

Yörükân-ı Kalçan tabi-i Kütahya, hassa-i mîr-i mîrân¹⁶⁸ 1520 târihlerindeki defterde, koyun resmi, kara resmi, bad-i hava ve yava ve beytü'l-mâl ve müjde-i abd-i abık ve kenîzek ve sahibi bulunmayan müddeti tamam olup satılan kul ve câriye bahaları 123.000 akça¹⁶⁹ 1534 târihli icmâl defterinde 125.000 akça¹⁷⁰, 1571 târihli defterde de yine 125.000 akçadır¹⁷¹.

XVI. yüzyılda, Kütahya Sancağı'nda, başlıca Ak-keçilü yörükleri¹⁷², Kaya yörükleri¹⁷³, Çobanlar yörükleri¹⁷⁴, Akkoyunlu yörükleri¹⁷⁵, Afşar yörükleri¹⁷⁶ ve bunlara tabi cemâatların isimleri tahrir defterlerinde kayıtlı olup, vergi gelirleri ve nüfusları da verilmektedir.

1534 târihlerindeki deftere göre yekün olarak Kütahya Kazasında¹⁷⁷:

mahallat	41, müslimânân	38, gebran	3
kurâ			383
mezari'			153
cemâat			142

¹⁶² Bu yörük ve cemâatlar hakkında bilgi için bkz. F. Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları*, Ankara 1967.

¹⁶³ TKGMA, nu. 47, vr. 331b-364b.

¹⁶⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 364b.

¹⁶⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 364b.

¹⁶⁶ TKGMA, nu. 47, vr. 364b.

¹⁶⁷ BA, Tapu 49, s. 51; BA, Tapu 438, s. 18; TKGMA, nu. 47, vr. 331b.

¹⁶⁸ BA, Tapu 49, s. 101-122.

¹⁶⁹ BA, Tapu 438, s. 19-20.

¹⁷⁰ BA, Tapu 438, s. 19-20.

¹⁷¹ TKGMA, nu. 47, vr. 368b-391a.

¹⁷² BA, Tapu 438, s. 22.

¹⁷³ BA, Tapu 438, s. 49.

¹⁷⁴ BA, Tapu 438, s. 53.

¹⁷⁵ BA, Tapu 438, s. 64.

¹⁷⁶ BA, Tapu 438, s. 65.

¹⁷⁷ BA, Tapu 438, s. 15-46.

mukataa	2
neferen	2104

Gayr ez-avârız ve mücerredân:

Kadî-i ma'zûl	2
müderriş	7
imam	153
hatîb	7
müezzin	22
müstaîd	4
mülazım	2
sadat	10
ser-i muhassıl	2
huffaz-ı Kur'ân	8
şeyh maa zâde	3
muhassıl	122
sâhib-i berat	124
veledân-ı û	45
sipahi	29
zadegân	477
ser-i piyâde	35
veledân-ı û	13
sahib-i vakf	14
muarriş	4
kayyum	5
mütekaid	7
huddam	6
baz-dârân	22
muâfân-ı ber mucceb-i hükm-i	
âlişan	2
sarrâc-ı dergâh-ı âli	1
meremmeti-i mescid ve köprü	52
ma'lûl maa a'mâ	83

huffaz-1 köprü	10
kethüda	34
pîr	333
....	1
saka	1
çeltükcü	1
lal	4
divâne	21

bulunmaktadır.

Neferen 18293

hane-i avarız 14258, hane-i müslim 4499, hane-i gebran 159.

mücerredân 3735 müslimânân 3724, gebrân 11

hâsılı 1.773.949 akça.

GEDİZ

Bugün Kütahya ilinin bir ilçesidir. 1970 yılında meydana gelen şiddetli deprem üzerine, şehir eski Gediz'in 7 km. uzağında kurulmuştur¹⁷⁸. Tahrir defterlerinde genellikle sonu "sin" harfi ile Gedus, bazan da "ze" harfi ile Geduz şeklinde kayıtlıdır.

A tahririnde Cami, Orta, Hacı Ali Fakı, Ahi Yahşi, Hacı Yahşi, Hoca Fakih ve Ömer Bey mahallelerinden müteşekkildir¹⁷⁹.

A tahririne göre, Cami mahallesi, 51 hâne, 13 mücerreddir¹⁸⁰. Orta mahalle, 12 hâne, 3 mücerred, 1 imamdan meydana gelmektedir¹⁸¹. Hacı Ali Fakı mahallesi, 35 hâne, 5 mücerred, 1 imamı bulundurmaktadır¹⁸². Ahi Yahşi mahallesi, 21 hâne, 3 mücerred ve bir imama yer vermektedir¹⁸³. Hacı Yahşi mahallesi, 16 hâne, 2 mücerred, 1 imamdan ibârettir¹⁸⁴. Hoca

¹⁷⁸ Cumhuriyetin 50. Yılında Kütahya, 1973 İl Yılığ, s. 80.

¹⁷⁹ BA, Tapu 45, s. 61-64.

¹⁸⁰ BA, Tapu 45, s. 61.

¹⁸¹ BA, Tapu 45, s. 62.

¹⁸² BA, Tapu 45, s. 62.

¹⁸³ BA, Tapu 45, s. 63.

¹⁸⁴ BA, Tapu 45, s. 63.

Fakı mahallesi 10 hâne, 3 mücerred, 1 imamdan meydana gelmektedir ¹⁸⁵. Ömer Bey mahallesi, 7 hâne, 1 imamı ihtivâ etmektedir ¹⁸⁶.

B tahririnde, nefis-i Gediz'in Cami mahallesi, 73 hâne, 22 mücerreddir ¹⁸⁷. Orta mahalle, 26 hâne, 5 mücerred, 2 imamdır ¹⁸⁸. Hacı Ali Fakı 35 hâne, 12 mücerred, 4 imam ve müezzinden ibârettir ¹⁸⁹. Hoca Fakı mahallesi, 31 hâne, 9 mücerred, 1 emîn-i muhassıldır ¹⁹⁰. Ahi Yahşi mahallesi, 36 hâne, 5 mücerred, 3 imamdır ¹⁹¹. Ömer Bey mahallesi, 15 hâne, 2 mücerreddir ¹⁹².

C tahririnde, Gediz'in Kütahya'ya tabi bir nahiye olduğu görülmektedir ¹⁹³. Nefis-i Gediz'in Cami mahallesi, 1 imam, 86 hâne, 3 mücerred, 5 sahib-i berat, 1 muhassıl, 3 müezzin, 1 meremmetci, 3 emîn-i muhassıl, zeyh-zâde-i Murad Bey'den meydana gelmektedir ¹⁹⁴.

Orta mahalle, 26 hâne, 1 mücerred, 2 sahib-i berat, 1 emîn-i muhassıl, 2 sahib-i berat oğlanları, 1 pîrdir ¹⁹⁵.

Hacı Ali Fakih mahallesi, 37 hâne, 3 mücerred, 2 sipâhi-zâde, 2 sâhib-i berat, 1 emîn-i muhassıl, 5 pîrden meydana gelmiştir ¹⁹⁶.

Hoca Fakı mahallesi, 18 hâne, 1 müezzin, 1 muhassıldır ¹⁹⁷.

Hacı Yahşi mahallesi, 1 imam, 35 hâne, 4 mücerred, 2 müezzin, 1 muhassıl, 2 sahib-i berat, 1 emîn-i muhassıldır ¹⁹⁸.

Ahi Yahşi mahallesi, 1 imam, 35 hâne, 6 mücerred, 2 sâhib-i berat, 1 müezzin, 1 meremmetci, 1 kayyum-ı mescidden ibârettir ¹⁹⁹.

Ömer Bey mahallesi, 19 hâne, 1 mücerred, 1 ehl-i berat, 1 meremmetci, 1 müezzin, 1 ma'lûl, 1 pîr'dir ²⁰⁰.

¹⁸⁵ BA, Tapu 45, s. 63

¹⁸⁶ BA, Tapu 45, s. 64.

¹⁸⁷ BA, Tapu 49, s. 301-302.

¹⁸⁸ BA, Tapu 49, s. 302.

¹⁸⁹ BA, Tapu 49, s. 302-303.

¹⁹⁰ BA, Tapu 49, s. 303.

¹⁹¹ BA, Tapu 49, s. 303-304.

¹⁹² BA, Tapu 49, s. 304.

¹⁹³ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁴ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁵ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁶ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁷ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁸ BA, Tapu 438, s. 35.

¹⁹⁹ BA, Tapu 438, s. 35.

²⁰⁰ BA, Tapu 438, s. 35.

Kazıklı dede mahallesi, 12 hâne, 1 emîn-i muhassıl, 1 sâhib-i berat, 1 mütেকaid sipahi, 1 meremmetci-i köprü, 1 kayyum-ı mescidden ibârettir ²⁰¹.

D tahririnde, Cami mahallesi 166 hânedir ²⁰². Orta mahalle, 56 hânedir ²⁰³. Hacı Ali Fakih mahallesi, 98 hânedir ²⁰⁴. Hacı Yahşi mahallesi, 105 hânedir ²⁰⁵. Ahi Yahşi mahallesi 186 hânedir ²⁰⁶. Ömer Bey mahallesi, 46 hânedir ²⁰⁷. Hoca Fakih mahallesi, 42 hânedir ²⁰⁸. Kazıklı Dede mahallesi 63 hânedir ²⁰⁹.

1534 tarihlerinde toplam olarak Gediz'de ²¹⁰:

kura	85
mezari'	7
cemâat	12
neferen	2570
hâne	1763
mücerred	517
imam	36
hatîb	3
ser-i muhassıl	1
müezzin	5
muarrif	1
kayyum	3
müderriş	1
muhassıl	47
veledân-ı sâhib-i vakıf	5
sahib-i berat	10

²⁰¹ BA, Tapu 438, s. 35.

²⁰² TKGMA, nu. 47, vr. 263b-264a.

²⁰³ TKGMA, nu. 47, vr. 264a-b.

²⁰⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 264b.

²⁰⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 265a.

²⁰⁶ TKGMA, nu. 47, vr. 265b.

²⁰⁷ TKGMA, nu. 47, vr. 265b-266a.

²⁰⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 266a.

²⁰⁹ TKGMA, nu. 47, vr. 266a-b.

²¹⁰ BA, Tapu 438, s. 39.

sipahi-i ma'zûl	2
veledân-ı sipahi	88
mütekaid	2
ser-i piyade	2
bâzdârân	9
çeltükçü	1
meremmâtî-i mescid ve köprü	6
kethüda	4
pîr	82
ma'lûl	12
divâne	8
lâl	2

bulunmaktadır.

Hâsılı 201.051 akçadır ²¹¹.

Gediz'in pazar bacı, meyhane, cürm-i cinâyet, hububat öşrü, sahunhâne, değirmen (üç bâb), koyun vergisi, zemin resmi, kapan resmi, arusane, susam yağı değirmeni ki, kullanıldıkça aya altışar akça verirler, bağ öşrü der-nefs-i şehir, II. Bayezid devrine ait A tahririnde 10.270 akça ²¹², 1520 tarihlerinde 12.640 akça ²¹³, 1534 tarihlerindeki C tahririnde 12.780 akça ²¹⁴, 1571 târihli D tahririnde 18.018 akçadır ²¹⁵.

Gediz'de serbest olmayan timarların cürm-i cinâyeti, arusiye resmi, ağnâm resminin dörtte biri subaşının, dörtte biri de sancak beğinindir ²¹⁶.

1980 sayımına göre Gediz'in şehir nüfusu 10.723'tür ²¹⁷.

2 - Lazkiye (Denizli), Şihlu

LAZKIYE

Bugün bir il merkezi olan Denizli, XVI. yüzyılda Kütahya kazasına bağlı bir kaza olarak görülmektedir.

²¹¹ BA, Tapu 438, s. 39.

²¹² BA, Tapu 45, s. 64.

²¹³ BA, Tapu 49, s. 304.

²¹⁴ BA, Tapu 438, s. 35.

²¹⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 266b.

²¹⁶ BA, Tapu 45, s. 64; BA, Tapu 49, s. 304; BA, Tapu 438, s. 35; TKGMA, nu. 47, vr. 266b.

²¹⁷ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 6.

Denizli yöresi de 1071 Malazgirt savaşını takib eden yıllarda, Anadolu'nun büyük bir kısmı ile beraber, Kutalmışoğlu Süleyman-şah tarafından feth edilmiştir²¹⁸. Bir müddet Türklerin elinde kaldıktan sonra 1097'de Bizanslıların eline geçmiştir²¹⁹. Zaman zaman Bizanslılarla Türkler arasında el değiştiren Denizli, 1206 yıllarında kesin olarak feth edilmiştir²²⁰.

1265 târihlerinden önce Denizli çevresi Sahib Fahreddin Ali oğullarına verilmiştir. Daha sonra Germiyan Beyliği hâkimiyetine girmiştir. Denizli'de kurulan İnanç-oğulları Beyliği²²¹ Germiyan-oğulları'na tabi idiler. Zaman zaman Anadolu Beylikleri arasındaki nüfuz sahasına giren Denizli 1390 yılında Germiyan toprakları ile beraber I. Bayezid (Yıldırım) tarafından Osmanlı hâkimiyetine girmiş, 1402 Ankara savaşından sonra, Osmanlı hâkimiyetinden çıkan bu şehir, 1429 tarihinde kesin olarak Osmanlı topraklarına katılmıştır²²².

Denizli, Selçuklu devri ile XIV. yüzyıl kaynaklarında genellikle Ladik şeklinde geçmektedir. Tongozlu ve Donuzlu şekilleri de görülmektedir²²³. Tahrir defterlerinde ise Lazkiye olarak kayıtlıdır.

A tahrir defteri eksik olduğu için Lazkiye (Donuzlu, Denizli) kazası yoktur²²⁴.

B tahriri defterinde de nefsi Lazkiye mevcut değildir. Bu defter genel olarak eksiksiz bir hüviyet göstermekte ise de, nefsi Denizli yoktur²²⁵. Ancak, Lazkiye'de (Donuzlu, Denizli) bağlı köyler, cemâatlar kayıtlıdır. Bu durumda bu defterin bazı yapılarının kopmuş olabileceği anlaşılmaktadır. Meselâ bir yerde "Cemâat-i Yörükân-ı Kayı tabi-i kaza-i Lazkiye" başlığı altında zikredilmektedir²²⁶. Diğer bazı yerlerde Denizli'ye bağlı köyler yazılırken köyün adı verilip "tabi-i Donuzlu" şeklinde kaydedilmiştir²²⁷.

C tahririne göre nefsi Lazkiye 22 mahalledir²²⁸:

²¹⁸ Tuncer Baykara, *Denizli Tarihi*, İstanbul 1969, s. 13.

²¹⁹ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 95.

²²⁰ *Denizli Tarihi*, s. 23; *Selçuklular Zamanında Türkiye*, s. 281.

²²¹ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Ankara 1972, c. I, s. 64-65.

²²² *Denizli Tarihi*, s. 33 v.d.

²²³ *Denizli Tarihi*, s. 43 v.d.

²²⁴ BA, Tapu 45.

²²⁵ BA, Tapu 49.

²²⁶ BA, Tapu 49, s. 123.

²²⁷ BA, Tapu 49, s. 712 v.d.

²²⁸ BA, Tapu 438, s. 47.

Câmi-i Kebir mahallesi, 70 hâne, 1 imam, 25 mücerred, 1 müezzîn, 3 sahib-i berat, 1 muhassıl, 2 sadat, 1 muarri'f'den meydana gelmektedir ²²⁹.

Kudüs mahallesi, 41 hâne, 1 imam, 15 mücerred, 1 müezzîn, 4 muhassıl, 1 a'mâ, 1 duâcı ²³⁰,

Kurşunlu mahallesi, 25 hâne, 1 imam, 11 mücerred, 1 müezzîn, 1 a'mâ, 2 ma'lûl, 1 sipahizâde ²³¹,

Yayacı mahallesi, 35 hâne, 18 mücerred, 1 müdderris, 1 mütekaid-i ehli-
ilim, 1 mîr-i alem, 1 gulâm-ı Şahî ²³²,

Medrese mahallesi, 20 hâne, 11 mücerred ²³³,

Ahi Dudu mahallesi, 50 hâne, 1 imam, 19 mücerred, 2 pîr, 1 a'mâ, 1 muhassıl ²³⁴,

Kadı Ahmed mahallesi, 35 hâne, 1 imam, 10 mücerred, 1 a'mâ, 1 ma'lûl, 1 pîr ²³⁵,

Ada mahallesi, 15 hâne, 1 imam, 14 mücerred, 1 a'mâ ²³⁶,

Debbağlar mahallesi, 70 hâne, 1 imam, 1 sipahizâde ²³⁷,

Küreciler mahallesi, 100 hâne, 2 imam, 8 mücerred, 1 duâcı, 1 ma'lûl,
1 pîr ²³⁸,

Meydan mahallesi, 71 hâne, 1 imam, 13 mücerred, 1 muhassıl ²³⁹,

.....mescidi nâm-ı diğêr Carullah mahallesi, 41 hâne, 1 imam, 7 mücerred, 3 sipahizâde ²⁴⁰,

Samuri, el-meşhur Kurbaş mahallesi, 47 hâne, 1 imam, 12 mücerred, 1 muhassıl, 1 pîr ²⁴¹,

Hamam, nâm-ı diğêr Kayacık mahallesi, 13 hâne, 16 mücerred, 1 muhassıl ²⁴²,

²²⁹ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁰ BA, Tapu 438, s. 47.

²³¹ BA, Tapu 438, s. 47.

²³² BA, Tapu 438, s. 47.

²³³ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁴ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁵ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁶ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁷ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁸ BA, Tapu 438, s. 47.

²³⁹ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁰ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴¹ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴² BA, Tapu 438, s. 47.

- Hoca Sinan mahallesi, 13 hâne, 1 imam, 13 mücerred, 1 muhassıl, 1 pîr²⁴³,
- Çadırılık mahallesi, 28 hâne, 1 imam, 15 mücerred, 1 pîr, 1 ma'lûl²⁴⁴,
- Aslıgır(?) mahallesi, 20 hâne, 8 mücerred, 1 sülehâ²⁴⁵,
- Kefere Sinan mahallesi, 25 hâne, 18 mücerred, 1 imam²⁴⁶,
- Alaca mescid mahallesi, 25 hâne, 4 mücerred, 1 pîr, 1 a'mâ²⁴⁷,
- Hacı Alamud, el-meşhur Hacı ... mahallesi, 14 hâne, 4 mücerred²⁴⁸,
- Hergele mahallesi, 24 hâne, 5 mücerred, 1 abdal²⁴⁹,
- Kefere mahallesi, 65 hâne, 4 mücerred, 1 pîr, 1 a'mâ, 1 yaya başı²⁵⁰,
- D tahririne göre nefis-i Lazkiye'nin mahalleleri:²⁵¹
- Câmi-i Kebir mahallesi, 93 hânedan meydana gelmektedir²⁵².
- Kudüs mahallesi, 103 hâne²⁵³,
- Yayacı mahallesi, 48 hâne²⁵⁴,
- Hoca Sinan mahallesi, 11 hâne²⁵⁵,
-mescidi, Carullah dahı dirlermiş, mahallesi, 38 hâne²⁵⁶,
- Ahı Dudu mahallesi, 88 hâne²⁵⁷,
- Alaca mescid mahallesi, 59 hâne²⁵⁸,
- Kadı Ahmed mahallesi, 31 hâne²⁵⁹,
- Meydan mahallesi, 106 hâne²⁶⁰,

²⁴³ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁴ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁵ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁶ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁷ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁸ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁴⁹ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁵⁰ BA, Tapu 438, s. 47.

²⁵¹ TKGMA, nu. 48, vr. 103b.

²⁵² TKGMA, nu. 48, vr. 103b.

²⁵³ TKGMA, nu. 48, vr. 104a.

²⁵⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 104b.

²⁵⁵ TKGMA, nu. 48, vr. 104b.

²⁵⁶ TKGMA, nu. 48, vr. 104b-105a.

²⁵⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 105a.

²⁵⁸ TKGMA, nu. 48, vr. 105b.

²⁵⁹ TKGMA, nu. 48, vr. 105b.

²⁶⁰ TKGMA, nu. 48, vr. 106a.

- Küreciler mahallesi, 102 hâne ²⁶¹,
mahallesi, 30 hâne ²⁶²,
 Aslıgır mahallesi, 33 hâne ²⁶³.
 Hamam, Kayacık dahil dirler, mahallesi, 28 hâne ²⁶⁴,
 Kefere Sinan mahallesi, 59 hâne ²⁶⁵,
 Ada mahallesi, 46 hâne ²⁶⁶,
 Kurşunlu mahallesi, 73 hâne ²⁶⁷,
 Debbağlar mahallesi, 91 hâne ²⁶⁸,
 Samuri, el-meşhur Kurbaş, mahallesi, 77 hâne ²⁶⁹,
 Hacı Alamud, el-meşhur hacı Babuk, mahallesi, 23 hâne ²⁷⁰,
 Medrese mahallesi, 46 hâne ²⁷¹,
 Hergele mahallesi, 11 hâne ²⁷²,
 Kefere mahallesi, 44 hâne ²⁷³,

1513 tarihinde Denizli kadısı Kasım Çelebi-zâde'nin günlüğü 50 akçadır ²⁷⁴. 1534 tarihinde ise kadının yevmiyesi 100 akça olmuştur ²⁷⁵.

Lazkiye'nin vergi gelirleri, ihtisab ve tamga, asesiye, harac-ı bâğât, ispençe, şehrin niyâbeti, keyl resmi, bad-i hava, cürm-i cinâyet, arusiye, yava, beytü'l-mâl, mal-ı gâib, mâl-ı mefkûd, müddet-i abd-i abık ve kenîzek, müddeti tamam olup sâhibi belli olmayan kul ve cariye değeri, şem'-hâne, tahûn-hâne (su değirmeni)'dir ²⁷⁶.

Lazkiye kazasında 1534 tarihlerinde toplam ²⁷⁷:

- ²⁶¹ TKGMA, nu. 48, vr. 106b.
²⁶² TKGMA, nu. 48, vr. 106b-107a.
²⁶³ TKGMA, nu. 48, vr. 107a.
²⁶⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 107a.
²⁶⁵ TKGMA, nu. 48, vr. 107a-b.
²⁶⁶ TKGMA, nu. 48, vr. 107b.
²⁶⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 108a.
²⁶⁸ TKGMA, nu. 48, vr. 108a-b.
²⁶⁹ TKGMA, nu. 48, vr. 108b-109a.
²⁷⁰ TKGMA, nu. 48, vr. 109a.
²⁷¹ TKGMA, nu. 48, vr. 109a-b.
²⁷² TKGMA, nu. 48, vr. 109b.
²⁷³ TKGMA, nu. 48, vr. 109b.
²⁷⁴ TSMA, (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi) nu. D. 929.
²⁷⁵ BA, Tapu 438, s. 47.
²⁷⁶ BA, Tapu 438, s. 48; TKGMA, nu. 48, vr. 110a.
²⁷⁷ BA, Tapu 438, s. 56.

mahallât	22
müslimânân	21
gebran	1
kurâ	137
mezari'	34
cemâat	24
mukataat	11
enhar	3
neferen	9602
kadı	1
müderri-i ma'zûl	1
imam	44
müezzin	7
sadat	2
muarrif	3
suleha	1
hatîb	5
nâzır-ı câmi'	1
mütekaid	6
muhassıl	29
mîr-i alem	1
sipahi	7
bazdaran	7
sahib-i berat	23
veledân-ı û	1
sipahi-zâdegân	111
kethüda	1
meremmetci	4
pîr	58
ma'lûl maa-divâne	55
neferen	9268
hâne-i avâriz	6722

müslimânân	6701
gebran	25
mücerredan	2462
müslimânân	2458
gebran	4

bulunmaktadır.

Hâsılı 795.783 akçadır²⁷⁸. 1980 sayımına göre Denizli'nin merkez nüfusu 135.373 tür²⁷⁹.

Gök-öyük: "Kaza-i mezbûre defter-i atıkde Lazkiye kazasına tabi Aydos nâmı ile nahiye olup, ba'dehu Gök-öyük nâmı ile müstakil kadılık olmuş²⁸⁰."

1571 tarihli D tahririnde Aydos, Gök-öyük adı ile kaza olmuştur ve bu tarihte 17 köyden meydana gelmektedir²⁸¹.

ŞİHLU

Bugün Denizli İli'nin Çivril ilçesine bağlı bir bucak²⁸² olan Işıklı (Şihlu), XVI. yüzyılda Kütahya Sancağı'nın önemli bir kazası olarak görülmektedir.

A tahririnde nefs-i Şihlu'nun, Cami mahallesi 20 hâne, 2 mücerred, 1 imam, 1 müezzinden meydana gelmektedir²⁸³. Oğul Bey mescidi mahallesi, 20 hâne, 5 mücerred, 1 imamdan ibârettir²⁸⁴. Hatîb mahallesi, 15 hâne, 1 imam, 1 müezzin, 1 emîn-i muhassıldan meydana gelmiştir²⁸⁵. Hacı Sıddık mahallesi, 29 hâne, 2 mücerred, 1 imamdan hâsıl olmaktadır²⁸⁶. İlyas Bey mahallesi, 16 hâne, 3 mücerred, 1 imamdan ibârettir²⁸⁷. mahallesi, 14 hâne, 5 mücerred, 1 imam, 1 ser-i muhassıldan teşekkül etmiştir²⁸⁸. mahallesi, 5 hânedir²⁸⁹.

²⁷⁸ BA, Tapu 438, s. 56.

²⁷⁹ Genel Nüfus Sayımı, Denizli, s. 4.

²⁸⁰ TKGMA, nu. 48, vr. 856.

²⁸¹ TKGMA, nu. 48, vr. 850. v.d.

²⁸² Genel Nüfus sayımı 1980, Denizli İli, s. 6. Işıklı'nın merkez nüfusu 1641'dir.

²⁸³ BA, Tapu 45, s. 299.

²⁸⁴ BA, Tapu 45, s. 299.

²⁸⁵ BA, Tapu 45, s. 299-300.

²⁸⁶ BA, Tapu 45, s. 300.

²⁸⁷ BA, Tapu 45, s. 301.

²⁸⁸ BA, Tapu 45, s. 301.

²⁸⁹ BA, Tapu 45, s. 301.

B tahririne göre Cami mahallesi, 14 hâne, 3 mücerredir²⁹⁰. Oğul Bey mescidi mahallesi, 27 hâne, 6 mücerreddir²⁹¹. Hatib mahallesi, 22 hâne, 4 mücerreddir²⁹². Hacı Sıddık mahallesi, 40 hâne, 11 mücerreddir²⁹³. İlyas Bey mahallesi, 18 hâne, 11 mücerreddir²⁹⁴. mahallesi, 20 hane, 7 mücerreddir²⁹⁵.

C tahririne göre, Cami mahallesi, 16 hâne, 1 imam, 1 sahib-i berat, 1 pîr'dir²⁹⁶. Oğul Bey mescidi mahallesi, 27 hâne, 2 imam, 6 mücerred, 1 müezzindir²⁹⁷. Hatib mahallesi, 17 hâne, 1 imam, 3 mücerred, 1 a'mâ, 1 müezzin, 1 muhassıldır²⁹⁸. Hacı Salduk mahallesi, 56 hâne, 1 imam, 13 mücerred, 1 kethüda, 1 divânedir²⁹⁹. İlyas Bey mahallesi, 24 hâne, 2 imam, 9 mücerred, 2 sahib-i berat, 1 muarrifdir³⁰⁰. Seki mahallesi, 20 hane, 5 mücerred, 5 sahib-i berat, 1 muhassıldır³⁰¹.

D tahririne göre, Cami mahallesi, 30 hâne³⁰², Oğul Bey mescidi mahallesi 19 hâne³⁰³, Hatib mahallesi, 37 hâne³⁰⁴, Hacı Sıddık mahallesi, 67 hâne³⁰⁵, İlyas Bey mahallesi 47 hâne³⁰⁶, mahallesi, 27 hânedan meydana gelmektedir³⁰⁷.

1513 tarihinde Şihlu (Işıklı) kadısı Said'in günlüğü 35 akçadır³⁰⁸. 1534 tarihlerinde ise kadının yevmiyesi 45 akçaya yükselmiştir³⁰⁹.

²⁹⁰ BA, Tapu 49, s. 26.

²⁹¹ BA, Tapu 49, s. 26.

²⁹² BA, Tapu 49, s. 26-27.

²⁹³ BA, Tapu 49, s. 27.

²⁹⁴ BA, Tapu 49, s. 27-28.

²⁹⁵ BA, Tapu 49, s. 28.

²⁹⁶ BA, Tapu 438, s. 56.

²⁹⁷ BA, Tapu 438, s. 56.

²⁹⁸ BA, Tapu 438, s. 56.

²⁹⁹ BA, Tapu 438, s. 56.

³⁰⁰ BA, Tapu 438, s. 56.

³⁰¹ BA, Tapu 438, s. 56.

³⁰² TKGMA, nu. 48, vr. 239b.

³⁰³ TKGMA, nu. 48, vr. 239b.

³⁰⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 239b-240a.

³⁰⁵ TKGMA, nu. 48, vr. 240a.

³⁰⁶ TKGMA, nu. 48, vr. 240a.

³⁰⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 241b.

³⁰⁸ TSMA, nu. D. 929.

³⁰⁹ BA, Tapu 438, s. 56.

B tahririnde nefis-i Şihlu'nun pazar bacı, meyhâne, cürm-i cinâyet, arusiye, bağ öşrü, sabunhâne vergisi olarak hasılı 10.000 akça³¹⁰ C tahririnde 15.000 akça³¹¹, D tahririnde yine 15.000 akçadır³¹².

1534 tarihlerinde Şihlu kazasında toplam³¹³:

Kura	112
mezari'	17
cemâat	7
mukataa	3
nehir	1
neferen	4688

Minhâ gayr ez-avârız maa-mücerredân:

hatîb	4
imam	38
müezzin	4
kayyum	1
muarrif	1
sahib-i berat	48
sipahizade	53
sipahi	4
yayabaşı	1
sahib-i vakıf	2
mütekaid	3
sadat	2
kethüda	10
pîr	61
divane	8
marîz	2
meremmeti-i köprü	6

³¹⁰ BA, Tapu 49, s. 28.

³¹¹ BA, Tapu 438, s. 57.

³¹² TKGMA, nu. 48, vr. 241b.

³¹³ BA, Tapu 438, s. 63.

lâl	1
bazdar	1
muhassıl	46
neferen	4364
hâne-i avâriz	3095
mücerredan	1269

bulunmaktadır.

Hâsılı 463.644 akçadır³¹⁴.

Şihlu'da serbest olmayan timarların cürm-i cinâyeti, arûsiye resmi ve koyun vergisinin yarısı timar sahibinin ve diğer yarısı zaîmindir³¹⁵. Işıklı'nın 1980 sayımına göre, merkez nüfusu 1703'tür³¹⁶.

3 - Uşak, Simav ve Eğrigöz, Honaz

Bugün bir il merkezi olan Uşak, XVI. yüzyılda Kütahya Sancağı'na bağlı bir kazadır.

Evliyâ Çelebi, Uşak kelimesinin aşıklar mânâsına gelen uşşâk 14 n bozulmuş bir şekli olduğunu yazar³¹⁷. XVI. yüzyıl tahrir defterlerinde Uşak'ın bazan elif-vav ile başladığı, bazan da ayın harfi ile ve şın harfinde şedde olduğu görülür. Uşak'ta Selçuklu devrine ait eserler³¹⁸ bulunmaktadır. Uşak daha sonra Germiyan hâkimiyetine girmiştir. Burada Germiyan devrine ait eserlere de rastlanmaktadır³¹⁹.

Uşak'ın Germiyan toprakları içinde aynı akibete uğrayıp Osmanlı hâkimiyetine geçtiği anlaşılmaktadır. XVII. yüzyıl için gerek Evliyâ Çelebi³²⁰ ve gerekse Katip Çelebi³²¹ Uşak halı ve seccadelerinden bahsetmektedirler.

XIX. yüzyıl için CH. Texier, Uşak halıcılığının rum kadınlarının elinde olduğunu söyler ise de³²², daha XVI. yüzyılda Uşak'ta halıcılık

³¹⁴ BA, Tapu 438, s. 63.

³¹⁵ BA, Tapu 438, s. 58.

³¹⁶ Genel Nüfus Sayımı, Denizli İli, s. 6.

³¹⁷ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, İstanbul 1935, c. IX, s. 39.

³¹⁸ Haşim Tümer, *Uşak Tarihi*, İstanbul 1971, s. 20.

³¹⁹ Uzunçarşılı *Kütahya Şehri*, s. 85.

³²⁰ *Seyahatnâme*, c. IX, s. 39.

³²¹ Katip Çelebi, *Cihân-nüma*, İstanbul 1145, s. 632.

³²² Ch. Texier, *Küçük Asya*, trc. Ali Suad, İstanbul 1339, c. II, s. 373.

gelişmiş bir durum göstermektedir ve tahrir defterlerinde Uşak'ta gayr-ı müslim kayıtlı değildir.

B tahririne göre, nefs-i Uşak 10 mahalleden meydana gelmektedir ³²³:

Cami mahallesi, 74 hâne, 14 mücerred ³²⁴,

Hacı Hasan mescidi mahallesi, 28 hâne, 5 mücerred ³²⁵,

Hacı Sıddık mescidi mahallesi, 45 hâne, 6 mücerred ³²⁶,

Mama Çelebi mescidi mahallesi, 49 hâne, 11 mücerred ³²⁷,

İbik Ahmed mescidi mahallesi, 28 hâne, 9 mücerred ³²⁸,

Meşhed mescidi mahallesi, 21 hâne, 6 mücerred ³²⁹,

Burhan Fakih mahallesi, 56 hâne, 13 mücerred ³³⁰,

Hacı Hızır mescidi mahallesi, 42 hâne, 8 mücerred ³³¹,

Selman Fakih mescidi mahallesi, 12 hâne, 5 mücerred ³³²,

Hacı Bazarlu mescidi mahallesi, 42 hâne, 8 mücerred ³³³,

C tahririne göre Uşak 11 mahalledir ³³⁴:

Câmi mahallesi, 72 hâne, 6 mücerred, 1 müderris, 1 hatîb, 2 sahib-i berat, 2 hafız, 1 muhassıl, 3 pîr, 1 divâne, 5 sipahizâde ³³⁵,

Hacı Hasan mescidi mahallesi (Alaca mescid diye meşhur), 31 hâne, 5 mücerred, 3 pîr-i fânî ³³⁶,

Mama Çelebi mescidi, 32 hâne, 1 mücerred, 1 sahib-i berat, 1 müezzin, 1 pîr ³³⁷,

Kassab Hasan mescidi mahallesi, 1 imam, 15 hâne, 4 mücerred, 1 müezzin, 1 sahib-i berat, 1 meremmetci-i kârbân-sarây ³³⁸,

³²³ BA, Tapu 49, s. 29-35.

³²⁴ BA, Tapu 49, s. 29-30.

³²⁵ BA, Tapu 49, s. 30-31.

³²⁶ BA, Tapu 49, s. 31.

³²⁷ BA, Tapu 49, s. 31-32.

³²⁸ BA, Tapu 49, s. 32.

³²⁹ BA, Tapu 49, s. 32-33.

³³⁰ BA, Tapu 49, s. 33.

³³¹ BA, Tapu 49, s. 34.

³³² BA, Tapu 49, s. 34.

³³³ BA, Tapu 49, s. 34-35.

³³⁴ BA, Tapu 438, s. 63.

³³⁵ BA, Tapu 438, s. 63.

³³⁶ BA, Tapu 438, s. 63.

³³⁷ BA, Tapu 438, s. 63.

³³⁸ BA, Tapu 438, s. 63.

- Hacı Sıddık mescidi mahallesi, 39 hâne, 2 mücerred, 2 pîr ³³⁹,
 Burhan Fakih mahallesi, 1 imam, 38 hâne, 4 mücerred, 1 müezzin ba-
 berat 1, 1 ma'lûl, 1 pîr ³⁴⁰,
 Hacı Hızır mahallesi 45 hâne, 3 mücerred, 1 ma'lûl ³⁴¹,
 Meşhed mescidi mahallesi, 21 hâne, 2 mücerred, 1 muhassıl, 1 pîr, 1
 sahib-i berat ³⁴²,
 Hacı Bazarlu mescidi mahallesi, 38 hâne, 5 mücerred, 1 sâdât, 1 pîr ³⁴³,
 İbik Ahmet Mescidi mahallesi, 1 imam, 35 hâne, 6 mücerred, 1
 muhassıl, 1 mütekaid-i ehl-i ilim, 1 imam, 1 müezzin ³⁴⁴,
 Selman Fakih (Derviş Mehmed diye meşhur), mahallesi, 1 imam, 15
 hâne ³⁴⁵,
 D tahririne göre, Uşak 12 mahalle olmuştur ³⁴⁶:
 Cami mahallesi, 86 hâne ³⁴⁷,
 Mama Çelebi mescidi mahallesi, 46 hâne ³⁴⁸,
 Hacı Hızır mescidi mahallesi, 42 hâne ³⁴⁹,
 Hacı Sıddık mahallesi mescidi, 47 hâne ³⁵⁰,
 Burhan Fakih mahallesi, 89 hâne ³⁵¹,
 Hacı Bazarlu mescidi mahallesi, 37 hâne ³⁵²,
 İbik Ahmed mescidi mahallesi, 23 hâne ³⁵³,
 Kassab Hasan mescidi mahallesi, 41 hâne ³⁵⁴,
 Selman Fakih (Derviş Mehmed diye meşhur) mahallesi, 19 hâne ³⁵⁵,

³³⁹ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴⁰ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴¹ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴² BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴³ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴⁴ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴⁵ BA, Tapu 438, s. 63.

³⁴⁶ TKGMA, nu. 48, vr. 317b-320a.

³⁴⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 317b-318a.

³⁴⁸ TKGMA, nu. 48, vr. 317b.

³⁴⁹ TKGMA, nu. 48, vr. 318a.

³⁵⁰ TKGMA, nu. 48, vr. 318a-319b.

³⁵¹ TKGMA, nu. 48, vr. 318b-319a.

³⁵² TKGMA, nu. 48, vr. 319a.

³⁵³ TKGMA, nu. 48, vr. 319a-b.

³⁵⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 319b.

³⁵⁵ TKGMA, nu. 48, vr. 320a.

Hacı Hasan Mescidi mahallesi (Alaca mescid diye meşhur), 25 hâne³⁵⁶,

Cedid, be-nâm-ı Celâl, mahallesi, 39 hâne³⁵⁷,

Nefs-i Uşak'ın pazar bacı, cürm-i cinâyet, arûsiye ve keyl resmi ve sabunhâne resmi ki, kazandan kazana dört akça ve bir kalıp sabun alınır imiş, ve harac-ı bâğât ve ihtisab ve hubûbat öşrü, koyun resmi, meyhane ve zemin resmi ve kovan resmi olarak toplam 1520 târihlerinde 25.000³⁵⁸, 1534 tarihlerinde 25.000³⁵⁹, 1571 tarihlerinde de 25.000 akçadır³⁶⁰,

1513 tarihinde Uşak kadısının günlüğü 27 akça³⁶¹, 1534 tarihlerinde ise 35 akçadır³⁶².

1534 tarihlerinde Uşak kazasında toplam³⁶³:

kurâ	99
mezari'	15
cemâat	31
kadi-i ma'zûl	1
müderriş	2
imam	74
hatib	5
hafız-ı Kur'ân	2
müezzin	8
şeyh	1
mütevelli	1
huddam	3
mütekaid	1
muhassıl	46
sipahi	5

³⁵⁶ TKGMA, nu. 48, vr. 320a.

³⁵⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 319b-320a.

³⁵⁸ BA, Tapu 49, s. 35.

³⁵⁹ BA, Tapu 438, s. 64.

³⁶⁰ TKGMA, nu. 48, vr. 320a.

³⁶¹ TSMA, nu. D. 929.

³⁶² BA, Tapu 438, s. 63.

³⁶³ BA, Tapu 438, s. 70.

sipahi-zadegân	285
sahib-i berat	22
sahib-i vakf	20
veledân-ı û	2
ser-i piyâde	4
veledân-ı û	4
baz-dar	1
veled-i hisar eri	1
haymana	2
meremmatî-i kârbân-sarây	1
kethüda	14
pîr	98
ma'lûl ve divâne	27
hâne-i gebran	3939
mücerred	1034

bulunmaktadır.

Hâsılı 435.411 akçadır³⁶⁴, 1980 sayımına göre Uşak şehrinin nüfusu 110.255'tir³⁶⁵.

SİMAV

A tahriri dediğimiz II. Bayezid devrine ait tahrir defterinin baş kısmının eksik olduğu anlaşılmakta olup doğrudan doğruya Simav diye başlamaktadır³⁶⁶.

Angir yani eski Simav küçük bir şehir olup, Lidya sınırında bulunmakta idi. Hâlen tepede bir hisarı ve pek az kalıntısı vardır. Buna Firigya Angiri de denilmektedir³⁶⁷. Daha sonra Simav, Roma ve Bizanslıların eline geçmiştir. Germiyanoğlu I. Yakub Bey (1300-1340) zamanında Bizans'tan alınan eski Simav daha sonra Katalonlar tarafından geri alınarak Bizans'a geçmiştir³⁶⁸.

³⁶⁴ BA, Tapu 438, s. 70.

³⁶⁵ Genel Nüfus Sayımı, Uşak İli, s. 3.

³⁶⁶ BA, Tapu 45, s. 1.

³⁶⁷ İ.H. Uzunçarşılı, *Kütahya Şehri*, İstanbul 1932, s. 4.

³⁶⁸ *Kütahya Şehri*, s. 4.

Germiyan-oğlu II. Yakub Bey'in, h. 817/1414 târihli Taş Vakfiyesi'nde³⁶⁹ Simav'ın dedesi Mehmed Bey (1340-1361), tarafından alındığı³⁷⁰ kaydedilmektedir.

h. 783/1381 târihinde Germiyan-oğlu Süleyman Şah'ın kızı Devlet hatun'un I. Murad'ın oğlu Bayezid'e (Yıldırım) gelin gitmesi sırasında cihaz olarak verilen yerler arasında Simav da vardır³⁷¹.

Evliya Çelebi, Simav hakkında bilgi verirken kalesinden bahsetmekte, Timur'un Yıldırım Bayezid'i Ankara muharebesinde mağlub etmesinden sonra bu kaleyi tahrip ettiğini bildirmektedir³⁷². 1402 Ankara savaşından sonra tekrar Germiyan hâkimiyetine geçtiği anlaşılan Simav, II. Yakub Bey'in vasiyeti üzerine ölümünden sonra 1429 tarihinde bütün Germiyan memleketleriyle beraber³⁷³ Osmanlı ülkesine katılmıştır.

Tahrir defterlerinde Simav kaza olarak görülmektedir. A tahriri dediğimiz, II. Bayezid (1481-1512) devrine ve muhtemelen XV. yüzyıl sonlarına ait defterde³⁷⁴, nefsi Simav aşağı, yukarı ve orta mahalle olarak üç mahalleden meydana gelmektedir³⁷⁵. Aşağı mahalle³⁷⁶ 56 hâne, 9 mücerred, 1 hatib, 1 imam, 5 çift ve 7 bennak'dan³⁷⁷ müteşekkildir. Yukarı mahalle, 86 hâne, 7 mücerred, 1 imam, 3 emîn-i muhassıl, 8 çift, nîm, 8 bennakdan ibarettir³⁷⁸. Orta mahalle, 20 hâne, 4 mücerred, 1 imam, 2 müezzîn, 1 emîn-i muhassıl, 3 çift, 1 bennâk, 4 nîm, 1 karadan meydana gelmektedir³⁷⁹.

1520 tarihlerindeki B tahririne göre, Aşağı mahalle, 82 hâne, 3 çift, 4 bennâk, 12 mücerred, 2 imamdır³⁸⁰. Yukarı mahalle, 141 hâne, 8 çift, 2

³⁶⁹ M.Ç. Varlık, *Germiyan-oğulları Tarihi*, Ankara 1974, s. 85.

³⁷⁰ a.g.e. s. 47.

³⁷¹ Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa. *Tevârih-i selâtin-i âl-i Osmân*, trc. İ.H. Konyalı, *Osmanlı Tarihleri I*, İstanbul 1949, s. 346; Ruhi Çelebi, *Tevârih-i âl-i Osmân*, vr. 27b. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. *Germiyan-oğulları Tarihi*, s. 60 v.d.

³⁷² *Seyahatnâme*, c. IX, s. 44.

³⁷³ *Germiyan-oğulları Tarihi*, s. 93, Simav'ın kısa tarihçesi hakkında bkz. B. Darkot, Simav, *IA*, c. X, s. 649 v.d.

³⁷⁴ BA, Tapu 45.

³⁷⁵ BA, Tapu 45, s. 1-3.

³⁷⁶ BA, Tapu 45, s. 1.

³⁷⁷ Bu tabirler hakkında bkz. H. İnalçık, Osmanlılarda Raiyyet Rusumu, *Belleten*,

c. XXIII, Ankara 1959, s. 575 v.d.

³⁷⁸ BA, Tapu 45, s. 2-3

³⁷⁹ BA, Tapu 45, s. 3.

³⁸⁰ BA, Tapu 49, s. 455-456.

nîm, 3 bennak, 27 mücerred, 3 imam, 1 sipahizadedir³⁸¹. Orta mahalle, 58 hâne, 2 çift, 15 mücerred, 2 imamdır³⁸².

1534 tarihlerindeki C tahririne göre, Aşağı mahalle, 91 hâne, 2 sahib-i berat, 2 pîr, 2 a'mâ, 11 mücerreddir³⁸³. Yukarı mahalle, 152 hâne, 1 imam, 4 pîr, 6 sahib-i berat, 1 meremmetci-i köprü, 2 ma'lûl, 13 mücerreddir³⁸⁴. Orta mahalle, 28 hâne, 1 imam, 4 pîr, 1 ma'lûl, 7 mücerreddir³⁸⁵.

1571 tarihli D tahririne göre, Aşağı mahalle, 182 hâne³⁸⁶, Yukarı mahalle 297 hâne³⁸⁷, Orta mahalle 146 hânedir³⁸⁸.

Simav'ın A tahririne göre, daha XV. yüzyılın sonlarında kaza olduğu görülmektedir³⁸⁹. 1513 târihinde yine kaza olarak geçmektedir³⁹⁰. 1520 târihli deftere³⁹¹ göre kaza olduğu anlaşılan Simav, 1534 târihlerindeki defterde³⁹² Eğrigöz (Emet) ile beraber bir kadılık bölgesidir ve kadının günlüğü 30 akçadır³⁹³. 1571 târihli defterde Simav³⁹⁴ ve Eğrigöz'ün³⁹⁵, ayrı birer kadılık olduğu anlaşılmaktadır.

A tahririne göre, Simav'ın hâsılı 30.154 akçadır³⁹⁶. Bunun 9.000 akçası, pazar bacı, bad-i hava, cürm-i cinayet ve arûsâne ve meyhane geliridir³⁹⁷. İhtisab-ı Simav 1.200 akçadır³⁹⁸. B tahririnde nefis-i şehri-i Simav'ın geliri 3.430 akçadır³⁹⁹. C tahririnde nefis-i şehri-i Simav'ın hâsılı

³⁸¹ BA, Tapu 49, s. 453-454.

³⁸² BA, Tapu 49, s. 454-455.

³⁸³ BA, Tapu 438, s. 75.

³⁸⁴ BA, Tapu 438, s. 75.

³⁸⁵ BA, Tapu 438, s. 75.

³⁸⁶ TKGMA, nu. 47, vr. 225b.

³⁸⁷ TKGMA, nu. 47, vr. 223b.

³⁸⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 224b.

³⁸⁹ BA, Tapu 45, s. 41.

³⁹⁰ TSMA, nu. D. 929.

³⁹¹ BA, Tapu 49, s. 453.

³⁹² BA, Tapu 438, s. 71.

³⁹³ BA, Tapu 438, s. 71.

³⁹⁴ TKGMA, nu. 47, vr. 168b.

³⁹⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 168b.

³⁹⁶ BA, Tapu 45, s. 4.

³⁹⁷ BA, Tapu 45, s. 4.

³⁹⁸ BA, Tapu 45, s. 4.

³⁹⁹ BA, Tapu 49, s. 456.

4.155 akçadır⁴⁰⁰. Pazar bacı, bad-i hava, cürm-i cinayet, arûsâne resmi, meyhâne, ve resp-i kıl geliri 8.000 akçadır⁴⁰¹.

D tahririne göre nefsi Simav'ın hâsılı 9.846 akça, pazar bacı, bad-i hava, cürm-i cinayet, arûsâne resmi ve keyl resmi 8.000 akça, ihtisab-ı Simav 6.000 akçadır⁴⁰². Bu tahrire göre Simav'ın çeşitli vergi gelirleri toplamı 31.046 akçadır⁴⁰³.

1534 tarihlerindeki deftere göre yekûn olarak Simav'da⁴⁰⁴

kura	55
mezari'	10
cemâat	6
hane	1628
mücerred	54
imam	15
müezzin	4
hatib	2
ser-i muhassıl	1
sâdât	1
halife	1
muhassıl	27
mütekaid	5
zümre-i silahdaran	1
an-nesl-i hazreti Ömer	2
sipahi	5
zadegân	24
sahib-i berat	10
sahib-i vakf	3
baz-dârân	7
meremmatî	1

⁴⁰⁰ BA, Tapu 438, s. 75.

⁴⁰¹ BA, Tapu 438, s. 75.

⁴⁰² TKGMA, nu. 47, vr. 226b.

⁴⁰³ TKGMA, nu. 47, vr. 226b.

⁴⁰⁴ BA, Tapu 438, s. 79.

ser-i piyâde	1
pîr	62
ma'lûl maa divâne	19

bulunmaktadır.

Hâsılı 236.829 akçadır.

Bugün Kütahya'nın bir ilçesi olan Simav şehrinin 1980 sayımına göre nüfusu 10.723 tür⁴⁰⁵.

EĞRİGÖZ

Şimdi Kütahya iline bağlı bir ilçe olup, Emet denilmektedir⁴⁰⁶. Tahrir defterlerinde kaza olarak kaydedilmiştir. Germiyan Beyliği zamanında önemli bir yer olduğu anlaşılmaktadır. 1381 yılındaki düğün dolayısıyla cihaz olarak Osmanlılar'a verilen yerler arasında Eğrigöz de bulunmaktadır⁴⁰⁷. 1402 Ankara savaşından sonra tekrar Germiyan hâkimiyetine geçen Eğrigöz, 1429 tarihinde, diğer Germiyan memleketleriyle birlikte, kesin olarak Osmanlı ülkesine katılmıştır⁴⁰⁸.

II. Bayezid devrine ait A tahririnde Eğrigöz yoktur⁴⁰⁹. 1520 tarihlerindeki B tahririne göre, nefis-i Eğrigöz 86 hâne, 18 mücerred, 4 imam ve hatib, 3 pîrden ibarettir⁴¹⁰.

1534 târihlerindeki C tahririne göre, 67 hâne, 1 imam, 4 sahib-i berat, 3 meremmetci-i köprü, 1 yaya başı, 1 oğlu, 3 pîr, 1 ma'lûl, 2 muhasıl, 9 hisar eri oğlanları, 5 sipahizade, 3 mücerredir⁴¹¹.

1571 târihli D tahriri defterinde 160 hâne ve 14 mücerred kayıtlıdır⁴¹².

“Cemâat-ı kefere-i Eğrigöz mezbûrların başları haracı merhûm Yakub Çelebi (II. Yakup bey) imâretine sarf olunur imiş, suret-i defter budur...” Bu cemâat B tahririnde 80 hâne, 3 mücerred⁴¹³, C tahririnde 52 hâne, 2 pîr, 1 yaya başı, 4 mücerred⁴¹⁴, D tahririnde 27 hânedir⁴¹⁵.

⁴⁰⁵ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 6.

⁴⁰⁶ Kütahya Şehri, s. 96,

⁴⁰⁷ Hadidi, *Târih-i Âl-i Osman*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, nu. 1268, s. 46; Uzunçarşılı, *Germiyan-oğulları*, *IA*, c. IV, s. 768.

⁴⁰⁸ *Germiyan-oğulları Tarihi*, s. 93.

⁴⁰⁹ BA, Tapu 45.

⁴¹⁰ BA, Tapu 49, s. 371-372.

⁴¹¹ BA, Tapu 438, s. 71.

⁴¹² TKGMA, nu. 47, vr. 168b-169a.

⁴¹³ BA, Tapu 49, s. 372-373.

⁴¹⁴ BA, Tapu 438, s. 71.

⁴¹⁵ TKGMA, nu. 47, vr. 169b.

Nefs-i Eğrigöz'ün Pazar bacı ve ihtisab, arusâne resmi, bağ öşrü, zemin ve yoncalık mukataası, ceviz ağacı öşrü, bostan öşrü, cürm-i cinayet ve sabun-hâne, dört sabuna bir sabun, geliri B defterine göre, 2.000 akça⁴¹⁶, C defterine göre 3.500 akça⁴¹⁷, D defterine göre de yine 3.500 akçadır⁴¹⁸.

1513 târihinde Eğrigöz müstakil bir kaza⁴¹⁹ iken 1534 tarihlerindeki C defterinde Simav ile birlikte bir kadılık⁴²⁰ bölgesidir ve kadı Eğrigöz'de oturmakta olup⁴²¹, günlüğü 30 akçadır⁴²².

1534 tarihlerinde toplam olarak Eğrigöz'de⁴²³:

neferen	2121
hane	1378
hane-i gebran	52
mücerred	474
gebran	4
imam	24
müezzin	2
huddam	2
mütekaid	1
muhassıl	20
sipahi	2
zadegân	46
ser-i piyâde	4
sahib-i berat	12
kethüda	2
pîr	76
meremmatî	4
ma'lûl	18

bulunmaktadır.

⁴¹⁶ BA, Tapu 49, s. 372.

⁴¹⁷ BA, Tapu 438, s. 71.

⁴¹⁸ TKGMA, nu. 47, vr. 168b-169a.

⁴¹⁹ TSMA, nu. D. 929.

⁴²⁰ BA, Tapu 438, s. 71.

⁴²¹ BA, Tapu 438, s. 80.

⁴²² BA, Tapu 438, s. 80.

⁴²³ BA, Tapu 438, s. 75.

Hâsılı 134.254 akçadır.

Eğrigöz'de serbest olmayan timarların cürm-i cinayet ve arûsânesi ve koyun vergisinin dörtte biri timar erlerinin diğer dörtte biri beyler beyinin, yarısı da sipahilerindir ⁴²⁴.

Bugün Kütahya'nın bir ilçesi olan Emet'in 1980 sayımına göre merkez nüfusu 8.218 dir ⁴²⁵.

HONAZ

Bugün Denizli iline bağlı bir bucak olan Honaz XVI. yüzyılda Kütahya Sancağı'nın bir kazasıdır ⁴²⁶.

Nefs-i Honaz B tahririnde 3 mahalledir ⁴²⁷. Beylice mahallesi, 76 hâne, 15 mücerred, 11 imam maa muhassıl ve gayr şerif maa pîr, 13 sipahi-zâdegân'dan meydana gelmektedir ⁴²⁸.

Beylik mahallesi, 50 hâne, 19 mücerred, 3 imam ve gayr, 3 pîr ⁴²⁹,

Kadı mahallesi, 74 hâne, 15 mücerred, 11 imam maa muhassıl, 3 şerif, 10 pîr, 6 sipahi zadegân ⁴³⁰,

Cemaat-ı kefere-i Honaz, 51 hâne, 14 mücerredden meydana gelmektedir ⁴³¹.

C tahririnde ⁴³² ve D tahririnde ⁴³³, nefsi-i Honaz bulunmamaktadır.

B tahririnde nefsi-i Honaz'ın pazar bacı, cürm-i cinâyet, arûsâne, resm-i keyl ve gayruhu (diğerleri) 300 akçadır ⁴³⁴. İspençe-i kefere-i Honaz 1.450 akçadır ⁴³⁵. İhtisab-ı nefsi-i Honaz 1.400 akçadır ⁴³⁶.

B tahririne göre nefsi-i Honaz'ın toplam hâsılı 14.450 akçadır ⁴³⁷.

⁴²⁴ BA, Tapu 438, s. 71.

⁴²⁵ Genel Nüfus Sayımı 1980, Kütahya, s. 5.

⁴²⁶ Genel Nüfus Sayımı 1975, Denizli İli, s. 4.

⁴²⁷ BA, Tapu 49, s. 957-960.

⁴²⁸ BA, Tapu 49, s. 957-958.

⁴²⁹ BA, Tapu 49, s. 958-959.

⁴³⁰ BA, Tapu 49, s. 959-960.

⁴³¹ BA, Tapu 49, s. 960-961.

⁴³² BA, Tapu 438, s. 81.

⁴³³ TKGMA, nu. 48, vr. 174b.

⁴³⁴ BA, Tapu 49, s. 961.

⁴³⁵ BA, Tapu 49, s. 961.

⁴³⁶ BA, Tapu 49, s. 961.

⁴³⁷ BA, Tapu 49, s. 961.

1513 tarihinde Honaz kadısının günlüğü 8 akça⁴³⁸, 1534 tarihinde 10 akçadır⁴³⁹.

1534 tarihlerinde Honaz kazasında toplam⁴⁴⁰:

kura	23
mezari'	12
cemaat	6
neferen	1356
minhâ gayr ez-avarız	
kadı	1
imam	11
müstaid	1
muhassıl	16
evlâd-ı Koca Ahmed	8
gulâm-ı merhûm Sultan Sehi	2
sahib-i berat	1
sipahî	1
zâdegân	15
pîr	12
ma'lûl	8
neferen	1280
hâne-i avârız	979
mücerredân	301

bulunmaktadır.

Hâsılı 167.655 akçadır⁴⁴¹. Honaz'ın 1980 sayımına göre nüfusu 5.714'dür⁴⁴².

4 - Güre ve Selendi, Kula, Homa ve Geyikler

⁴³⁸ TSMA, nu. D. 929.

⁴³⁹ BA, Tapu 438, s. 81.

⁴⁴⁰ BA, Tapu 438, s. 83.

⁴⁴¹ BA, Tapu 438, s. 83.

⁴⁴² Genel Nüfus Sayımı 1980, Denizli İli, s. 4.

GÜRE VE SELENDİ

Bugün Uşak iline bağlı bir bucak olan Güre⁴⁴³, XVI. yüzyılda Selendi ile birlikte bir kadılık bölgesi olarak görülmektedir.

A tahririnde nefis-i Güre'nin yalnız Cami mahallesi olup 187 hâne, 1 hatib, 4 emîn-i muhassıl, 16 mücerred, 1 müezzin, 3 imamdan meydana gelmiştir⁴⁴⁴.

B tahririnde Cami mahallesinde, 63 hâne, 22 mücerred kayıtlı ise de defterin bu kısmının eksik olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴⁵.

C tahririnde, Cami mahallesi, 244 hâne, 3 imam, 17 mücerred, 4 sahib-i berat, 2 emîn-i muhassıl, 2 müezzin, 1 muhassıl, 1 sahib-i vakıf, 2 ma'lûl, 1 pîr'den teşekkül etmektedir⁴⁴⁶.

D tahririnde Cami mahallesi 98 hâne olarak kayıtlıdır⁴⁴⁷.

Nefis-i Güre'nin hububat öşrü, bağ haracı, kadimden beri devam eden öşr-i cedit, pazar bacı, meyhane, bad-i hava, cürm-i cinâyet, arûsâne resmi, asiyâb resmi, ihtisab resmi ve resm-i çift ile toplam vergi geliri A tahririnde 25.000 akça⁴⁴⁸, B tahririnde defter eksik olduğundan kayıtlı değil⁴⁴⁹, C tahririnde 28.500 akça ve buna ilâveten resm-i keyl 800 akça, resm-i sabunhâne 300 akça⁴⁵⁰, D tahririnde 28.500 akça, ilâveten resm-i keyl 800 akça, resm-i sabunhâne 300 akçadır⁴⁵¹.

Selendi, bugün Manisa iline bağlı bir ilçedir⁴⁵². Nefis-i Selendi C tahririnde 3 hâne olup hâsılı 351 akçadır⁴⁵³. D tahririnde 30 hânedir ve hâsılı 4.000 akça olarak görülmektedir⁴⁵⁴.

1513 tarihinde Güre ve Selendi kadısı Hacib'in günlüğü 10 akça⁴⁵⁵, 1534 tarihinde kadının yevmiyesi 20 akça olarak kayıtlıdır⁴⁵⁶.

⁴⁴³ Genel Nüfus Sayımı 1980, Uşak İli, s. 4.

⁴⁴⁴ BA, Tapu 45, s. 107-109.

⁴⁴⁵ BA, Tapu 49, s. 429.

⁴⁴⁶ BA, Tapu 438, s. 83.

⁴⁴⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 2b.

⁴⁴⁸ BA, Tapu 45, s. 109.

⁴⁴⁹ BA, Tapu 49, s. 429.

⁴⁵⁰ BA, Tapu 438, s. 84.

⁴⁵¹ TKGMA, nu. 48, vr. 3a.

⁴⁵² Genel Nüfus Sayımı 1980, Manisa İli, s. 8.

⁴⁵³ BA, Tapu 438, s. 85.

⁴⁵⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 12b.

⁴⁵⁵ TSMA, nu. D. 929.

⁴⁵⁶ BA, Tapu 438, s. 83.

1534 tarihlerinde, Güre ve Selendi kazasında toplam olarak ⁴⁵⁷:

kura	31
mezari'	6
cemâat	5
hâne	1238
mücerred	297
kadı	1
imam	26
emîn-i muhassıl	2
müezzin	2
muarrif	1
muhassıl	33
sahib-i berat	6
sahib-i vakıf	2
pîr	27
sipahi	9
zadegân	153
mütekaid	2
ma'lûl	18
hâne-i avarız	1163
mücerredân	261

bulunmaktadır.

Hâsılı 123.837 akçadır. Selendi'nin 1980 yılındaki merkez nüfusu 4.965'tir ⁴⁵⁸.

KULA

Bugün Manisa ilinin bir ilçesi olan Kula ⁴⁵⁹ XVI. yüzyılda Kütahya Sancağı'nın bir kazası olarak görülmektedir.

Malazgirt savaşını takib eden yıllarda Kula'nın da Türkler tarafından feth edildiği anlaşılmaktadır. Daha sonra Kula'nın el değiştirdiği

⁴⁵⁷ BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁵⁸ Nüfus Sayımı, Manisa İli, s. 8.

⁴⁵⁹ Genel Nüfus Sayımı 1980, Manisa İli, s. 7.

görülmektedir⁴⁶⁰. Selçuklular'dan sonra Germiyan hâkimiyetine geçen Kula, Katalon kuvvetlerinin yardımı ile tekrar Bizas'a geçmiştir (1304). II. Yakup Bey'in meşhur Taş Vakfiyesi'nde Kula'nın Germiya-oğlu Mehmed Bey (1340-1361) tarafından kesin olarak alındığı kayıtlıdır⁴⁶¹.

Germiyanlılar zamanında önemli bir şehir olduğu anlaşılan Kula'nın, 1381 tarihinde Kütahya ve civarının Osmanlılar'a cihaz olarak verilmesi üzerine, Süleyman Şah'ın burayı Germiyan Beyliği'ne merkez yaptığı görülmektedir⁴⁶². Timur hadisesinden sonra Kula da Germiyan toprakları ile beraber 1429 tarihinde Osmanlı hâkimiyetine geçmiştir.

A tahririnde nefis-i Kula üç mahalleden meydana gelmektedir⁴⁶³: Uşaklı mahallesi 94 hâne, 11 mücerred, 1 imam, 2 müezzinden teşekkül etmektedir⁴⁶⁴. Mihmad mescidi mahallesi, 98 hâne, 11 mücerred, 1 imam, 2 emîn-i muhassıl⁴⁶⁵, Cami mahallesi, 22 hâne, 1 imam, 1 kayyumdan teşekkül etmiştir⁴⁶⁶.

B tahririnde dört mahalle olup, Uşaklı mahallesi, 96 hâne, 14 mücerred, 6 imam, müezzin, muarif ve ehl-i berat⁴⁶⁷, Mihmad mescidi mahallesi, 66 hâne, 15 mücerred⁴⁶⁸, Köhne Cami'i mahallesi, 54 hâne, 14 mücerred⁴⁶⁹, Seyfeddin Camii mahallesi, 57 hâne, 13 mücerred, 4 sipahizadegân⁴⁷⁰. B tahririnde nefis-i Kula'da kefare cemâati bulunmaktadır, 82 hâne, 17 mücerred⁴⁷¹.

C tahririnde yine dört mahalle vardır. Uşaklı mahallesi, 78 hâne, 1 imam, 16 mücerred, 2 muhassıl, 3 pîr, 1 sahib-i berat, 2 sipahizade bulunmaktadır⁴⁷². Mihmad mahallesi, 61 hâne, 1 imam, 6 mücerred, 2 nesl-i Abbas radiyallahu anh, 1 cami muarrifi, 2 sahib-i berat⁴⁷³, Köhne Camii mahallesi 35 hâne, 5 mücerred, 1 sahib-i berat, 1 cami kayyımı, 2 pîr, 2

⁴⁶⁰ B. Darkot, Kula, *IA*, c. VI. s. 974.

⁴⁶¹ *Germiyan-oğulları Tarihi*, s. 47.

⁴⁶² *Germiyan-oğulları Tarihi*, s. 65.

⁴⁶³ BA, Tapu 45, s. 137-140.

⁴⁶⁴ BA, Tapu 45, s. 137-138.

⁴⁶⁵ BA, Tapu 45, s. 138-139.

⁴⁶⁶ BA, Tapu 45, s. 139.

⁴⁶⁷ BA, Tapu 49, s. 511-512.

⁴⁶⁸ BA, Tapu 49, s. 512-513.

⁴⁶⁹ BA, Tapu 49, s. 513.

⁴⁷⁰ BA, Tapu 49, s. 513-514.

⁴⁷¹ BA, Tapu 49, s. 514-515.

⁴⁷² BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁷³ BA, Tapu 438, s. 86.

ma'lûl, 1 kethüda, 1 sipahi-i mütekaid⁴⁷⁴. Seyfeddin mahallesi camii, 61 hâne, 7 mücerred, 6 pîr, 1 sâdât, 1 sahib-i berat, 4 sipahizade⁴⁷⁵. Cemâat-ı Kefere-i nefis-i Kula, 101 hâne, 15 mücerred, 1 pîr, 1 divâne, 1 yâya başı⁴⁷⁶.

D tahririnde, Kula'nın iki mahallesi mevcuttur: Köhne Camii mahallesi 70 hâne⁴⁷⁷, Uşaklı mahallesi, 111 hânedir⁴⁷⁸.

Nefs-i Kula'nın pazar bacı, meyhane, bad-i hava, cürm-i cinayet, zemîn resmi, arûsiye resmi, bazâr-ı galle ve ihtisab ve çayır, öşr-i gallat, dekakîn-i kassab, debbağhane ve sabunhane, resm-i ganem, harac-ı bağ ve öşr-i hububât ile diğerleri toplam hasılâtı A tahririnde 25.853 akça⁴⁷⁹, B tahririnde 27.500 akça⁴⁸⁰, C tahririnde 28.200 akça⁴⁸¹ D tahririnde 28.200 akçadır⁴⁸².

1513 tarihinde Kula kadısının günlüğü 27 akçadır⁴⁸³. 1534 tarihlerinde ise 35 akça olmuştur⁴⁸⁴.

1534 tarihlerinde Kula kazasında toplam⁴⁸⁵

kura	84
mezari'	4
cemâat	31
neferen	5925
minha gayr ez-avarız	
kadı	1
imam	43
sâdât	1
nesl-i Abbas	2
muarrif	2
kayyim	2

⁴⁷⁴ BA, Tapu 438, s. 86

⁴⁷⁵ BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁷⁶ BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁷⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 31b.

⁴⁷⁸ TKGMA, nu. 48, vr. 31b-32a.

⁴⁷⁹ BA, Tapu 45, s. 140.

⁴⁸⁰ BA, Tapu 49, s. 515.

⁴⁸¹ BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁸² TKGMA, nu. 48, vr. 32a.

⁴⁸³ TSMA, nu. D. 929.

⁴⁸⁴ BA, Tapu 438, s. 86.

⁴⁸⁵ BA, Tapu 438.

müezzin	2
hatib	1
muhassıl	39
sipahi	15
zadegân	692
sahib-i berat	18
ser-i piyâde	6
veledân-ı û	5
baz-darân	6
ulûm-ı dergâh-ı âli	2
mütevelli	1
pîr	76
kethüda	10
meremmatî	2
hüddam	4
veledân-ı sahib-i vakıf	3
ma'lûl	24
nesl-i hoca Ahmed	5
lâl	2
mütekaid	4
hâne-i avârız	4320
müslimânân	4219
gebran	101
mücerred	631
müslimânân	616
gebran	15

bulunmaktadır.

Hâsılı 291.867 akçadır⁴⁸⁶. Kula'nın 1980 sayımına göre merkez nüfusu 12.780'dir⁴⁸⁷.

⁴⁸⁶ BA, Tapu 438, s. 92.

⁴⁸⁷ Genel Nüfus Sayımı 1980, Manisa İli, s. 7.

HOMA VE GEYİKLER

Homa, Gümüşsu adı ile bugün Denizli'nin Çivril ilçesine bağlı bir bucaktır⁴⁸⁸. Geyikler ise Dinar adı ile Afyon iline bağlı bir ilçedir⁴⁸⁹. Homa ve Geyikler XVI. yüzyılda kaza olarak görülmektedir.

A tahririnde nefsi-i Homa, 102 hâne, 7 mücerred, 3 imam, 1 müezzin, 2 emîn-i muhassıl, 1 muarriif'den meydana gelmektedir⁴⁹⁰.

B tahririnde nefsi-i Homa 125 hâne, 25 mücerred, 2 imam, 4 emîn-i muhassıl, 5 pîr ve dervîşden müteşekkildir⁴⁹¹.

C tahririnde nefsi-i Homa, 151 hâne, 2 imam, 24 mücerred, 2 sahib-i berat, 1 müezzin, 1 hafız-ı cami, 2 sahib-i vakıf oğulları, meremmetci-i köprü, 4 pîr, 1 divane, 1 abdal, 1 sipahi-i ma'zûl, 2 sipahizadeden meydana gelmektedir⁴⁹².

D tahririnde nefsi-i Homa, 376 hânedir⁴⁹³.

Nefsi-i Homa'nın niyabet, pazar bacı, bağ öşrü, resm-i asiyab, cürm-i cinâyet, resm-i keyl, bad-ı hava, resm-i arûsiye ve gayruhu (diğerleri) A tahririnde 4.478 akça⁴⁹⁴, B tahririnde, 6.000 akça⁴⁹⁵, C tahririnde 7.148 akça⁴⁹⁶ D tahririnde, 8.000 akçadır⁴⁹⁷.

Nefsi-i Geyikler (Dinar), A tahririnde, 1 mücerred, 1 hatüb, 3 emîn-i muhassıl, 1 müezzin, 9 çift, 8 nîm, 26 bennak, 3 kara olarak 44 hânedir⁴⁹⁸.

B tahririnde 35 hâne, 5 kara, 7 mücerred, 2 emîn-i muhassıldan meydana gelmektedir⁴⁹⁹.

C tahririnde, 56 hâne, 6 mücerred, 1 müezzin, 1 kethüdadan teşekkül etmektedir⁵⁰⁰.

D tahririnde 123 hâne, 3 mücerreddir⁵⁰¹.

⁴⁸⁸ Genel Nüfus Sayımı 1980, Denizli İli, s. 6.

⁴⁸⁹ Genel Nüfus Sayımı 1980, A. Karahisar İli, s. 5.

⁴⁹⁰ BA, Tapu 45, s. 365-366.

⁴⁹¹ BA, Tapu 49, s. 949.

⁴⁹² BA, Tapu 438, s. 93.

⁴⁹³ TKGMA, nu. 48, vr. 189b-191a.

⁴⁹⁴ BA, Tapu 45, s. 366.

⁴⁹⁵ BA, Tapu 49, s. 950.

⁴⁹⁶ BA, Tapu 438, s. 93.

⁴⁹⁷ TKGMA, nu. 48, vr. 191a.

⁴⁹⁸ BA, Tapu 45, s. 369.

⁴⁹⁹ BA, Tapu 49, s. 914-915.

⁵⁰⁰ BA, Tapu 438, s. 96.

⁵⁰¹ TKGMA, nu. 48, vr. 206a-b.

Nefs-i Geyikler'in B tahririne göre vergi hasılatı 3.454 akça⁵⁰², C tahririnde 5.589 akça⁵⁰³, D tahririnde 8.200 akçadır⁵⁰⁴.

1513 tarihinde yalnız başına Homa bir kazadır ve Homa kadısı İskender'in günlüğü 13 akçadır⁵⁰⁵, 1534 tarihlerinde Homa kadısının yevmiyesi 25 akçadır⁵⁰⁶. Tahrir defterlerinden Homa ve Geyikler'in beraberce bir kadılık olduğu anlaşılmaktadır.

1534 tarihlerindeki deftere göre Homa kazasında toplam⁵⁰⁷:

kurâ	76
mezari'	11
cemâat	13
enhar	2
neferen	2699
minha gayr ez-avarız	
imam	15
müezzin	3
hatib	2
hafız-ı Kur'ân	1
kadî-i ma'zûl	2
müstaid	2
sipahi	54
zadegân	102
ser-i piyâde	2
veledân-ı û	2
sahib-i berat	30
veledân-ı û	2
mütekaid	1
huffaz-ı köprü	3
meremmeti	2

⁵⁰² BA, Tapu 49, s. 915.

⁵⁰³ BA, Tapu 438, s. 96.

⁵⁰⁴ TKGMA, nu. 48, vr. 206b.

⁵⁰⁵ TSMA, nu. D. 929.

⁵⁰⁶ BA, Tapu 438, s. 93.

⁵⁰⁷ BA, Tapu 438, s. 98.

sahib-i vakıf	4
pîr	33
divâne	5
kethüda	4
haymana	1
ma'lûl ve a'mâ	13
neferen	2408
hâne-i avâriz	2115
mücerredân	293

bulunmaktadır.

Hâsılı 126.582 akçadır⁵⁰⁸. Gümüşsu (Homa) bucağının 1980 sayımına göre nüfusu 1.866'dır⁵⁰⁹. Dinar'ın (Geyikler) 1980 merkez nüfusu 20.869'dur⁵¹⁰.

SANCAĞIN TAHMİNİ NÜFUSU

A tahriri dediğimiz, II. Bayezid devrine muhtemelen XV. yüzyılın sonlarına aid olan defterin baş kısmı, eksiktir. Doğrudan doğruya Simav diye başlamaktadır⁵¹¹.

Sadece Simav, Gediz, Kula, Güre, Selendi, Uşak, Şıhlu, Homa ve Geyikler'i ihtivâ eden, bu defterde vergi nüfusu olarak muaflar ile birlikte 14.549 hâne ve 1.847 mücerred kayıtlıdır⁵¹².

1520 tarihli deftere göre Kütahya Sancağı'nda⁵¹³, vergi mükellefi olarak 41.638 hâne ve 7.237 mücerred hesapladık⁵¹⁴. Bunları topladığımız zaman avarız hâne, muaf ve mücerredler 48.875 neferen etmektedir.

⁵⁰⁸ BA, Tapu 438, s. 98. Anadolu'nun diğer bazı şehirlerinin nüfusu hakkında bakınız. Suraiya Faroghi, *Towns and townsmen of Ottoman Anatolia, 1520-1650*, Cambridge 1984, s. 303.

⁵⁰⁹ Genel Nüfus Sayımı 1980, Denizli İli, s. 6.

⁵¹⁰ Genel Nüfus Sayımı 1980, A. Karahisar İli, s. 5.

⁵¹¹ BA, Tapu 45.

⁵¹² BA, Tapu 45. Bu defter mufassal bir tahrir defteridir. Nüfus hesaplarını yaparken, hâneleri ve mücerred işaretlileri ayrı ayrı toplayarak bu rakamları elde ettik.

⁵¹³ BA, Tapu 49. Bu defter de mufassal bir defterdir ve nüfus hesaplarında yukarıdaki usulü takib ettik. Bu tahrir defterinin de bazı eksiklikleri vardır. Nefs-i Denizli kopmuştur. Defterin sondan da biraz eksik olduğu anlaşılmaktadır.

⁵¹⁴ BA, Tapu 49.

1534 tarihlerindeki muhasebe icmâli defterine göre, Sancak'ta vergi mükellefi, avâız hâne, muaf ve mücerred olarak 57.105 neferen vardır. Bunun 40.559'u avarız hâne, 5.173'ü muaf ve 11.393'ü mücerredir⁵¹⁵.

Bu rakamlara göre 1520 tarihi ile 1534 tarihi arasında sancağın vergi nüfusunda *yüzde 16,8* bir artış görülmektedir.

1571 tarihinde, Sancak'ta avâız hâne ve muafklar 71.006 mücerredler de 1441'dir⁵¹⁶. Toplamı ise 72.447 neferen etmektedir.

Buna göre 1534 târihi ile 1571 târihleri arasında sancağın nüfusunda *yüzde 26,8'lik* bir artış vardır.

1520 tarihi ile 1571 tarihleri arasında sancak nüfusunda *yüzde 48.2'lik* bir artış görülmektedir.

1534 tarihli icmâl defterinde 40.182 avarız-hânenin 377'si gebran yani gayr-i müslim, 11.393 mücerredin 34'ü gayr-i müslimdir. Kütahya Sancağı'nda çok az bir gayr-i müslimin olduğu dikkati çekmektedir.

Kütahya Sancağı'nın muaf ve mükelleflere göre hâneyi 5 kişi kabul etmek⁵¹⁷ ve buna mücerredleri eklemek suretiyle yapılan hesaplamasında tahmini nüfusunun:

1520'de	215.410
1534'de	276.053
1571'de	356.971

olduğu hesaplanır.

1534 tarihli deftere göre Kütahya Sancağı'nda toplam⁵¹⁸:

nefs-i şehir	10
kasaba	2
mahallat	91
müslimânân	86
gebran	4
yahudi	1

⁵¹⁵ BA, Tapu 438, s. 98.

⁵¹⁶ TKGMA, nu. 47,48. Bu iki mufassal defter bu tahrirdeki Kütahya Sancağı'nı ihtivâ etmektedir. Nüfus hesaplamasında aynı usulü takib ettik.

⁵¹⁷ Bu hesaplama usulü için bkz. N. Göyünç, Hâne Deyimi Hakkında, *Tarih Dergisi*, sayı XXXII, İstanbul 1979, s. 322.

⁵¹⁸ BA, Tapu 438, s. 98.

kurâ	1071
mezari'	272
cemâat	264
mukataat	20
enhar	11
çiftlik	276
neferen (gayr ez-reâyâ-yı evkâf)	58.105
minha gayr ez - avarız ⁵¹⁹ :	
kadi-i ma'zûl	12
müderriş	11
hatîb	26
imam	449
müezzin	45
müstaid maa mülazım	9
sâdât	16
ser-i muhassıl	6
huffaz-ı Kur'ân	11
şeyh-zâde	5
kayyum	8
halife	2
huddam	15
mütevelli	2
muhassıl	433
sahib-i vakf	45
veledân-ı û	10
sahib-i berat	310
veledân-ı û	48
sipahi	131
veledân-ı û	1967
mütekaid	30
ser-i piyade	55

⁵¹⁹ Bu muafiyetler için bkz. H. İnalçık, Osmanlılarda Raiyyet Rusumu, aynı yer, s. 575 v.d.

veledân-ı û	25
bazdaran	44
muâfân-ı ber-muceb-i âlişan	4
gulâm-ı dergâh-ı âli	9
nesl-i hazret-i Ömer ve Abbas	
radiyallahu anhümâ	4
Evlâd-ı Koca Ahmed	13
meremmatı-i mescid ve köprü	77
huffaz-ı köprü	13
merdân-ı kal'a maa veledân	11
kethüda	75
pîr	866
lal	9
saka	3
haymana	3
mîr-i alem	1
nâzır-ı câmi	1
ma'lûl maa divâne	368
neferen	51.952
hâne-i avarız	40.559
gebran	377
mücerredân	11.393
müslimânân	11.359
gebran	34

Hâsıl 4.589.175 akça.

Kütahya Sancağı'nda 1534 tarihli deftere göre, padişah haslarında, 30 köy, 8 nehir, 40 cemâat, 15 mukataa⁵²⁰ geliri 830.682 akçadır.

Beylerbeyi haslarında, 37 köy, 112 cemâat, 2 mukataa geliri 796.547 akça.

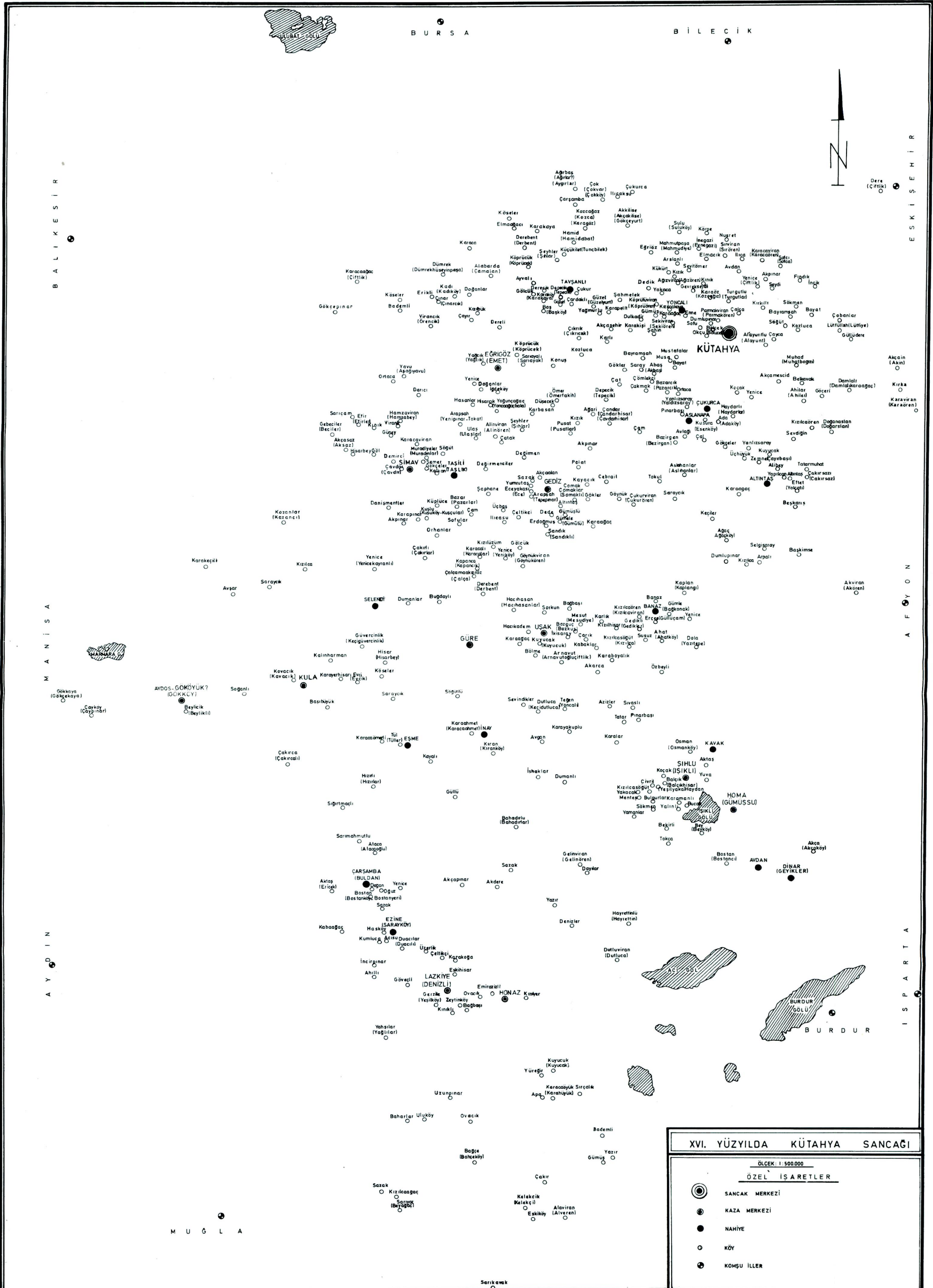
Zaimler ve sipahi timarlarında, 888 köy, 246 mezari', 3 nehir, 111 cemâat, 3 mukataa, geliri 2.791.646 akça.

⁵²⁰ Mukataa hakkında bilgi için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livası*, İstanbul 1952, s. 88 vd.; H. İnalçık, *Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arvanid*, Giriş s. XXXV.

Kale erleri timarlarında 128 köy, 27 mezari', 1 cemâat, geliri 156.634 akça.

Emlâk olarak da 4 köy, 1 mezraa⁵²¹, geliri 8.662 akçadır.

⁵²¹ Mezraa hakkında bkz. H. İnalçık, Aynı eser, s. XXIX.

XVI. YÜZYILDA KÜTAHYA SANCAĞI

ÖLÇEK: 1:500.000

ÖZEL İSARETLER

- SANCAK MERKEZİ
- KAZA MERKEZİ
- NAHİYE
- KÖY
- KOMŞU İLLER

Şekil 1. 16.Yüzyılda Kütahya Sancağının Vergi Nüfusu

